

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่มีประเด็นเกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นพื้นฐานและแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

1. ความหมายของนวนิยาย
2. องค์ประกอบของนวนิยาย
3. เกณฑ์การตัดสินนวนิยายเยาวชนรางวัลแว่นแก้ว
4. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของกระทรวงศึกษาธิการ
5. แนวคิด ทฤษฎีวิเคราะห์วรรณกรรม
6. แนวคิดและวิธีการศึกษาเรื่องความสอดคล้องขององค์ประกอบในเรื่อง
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของนวนิยาย

คำว่า นวนิยาย ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

เปลื้อง ณ นคร (2514 : 101) ได้ให้ความหมายของนวนิยายไว้ว่า นวนิยาย คือ เรื่องราวที่มีเหตุการณ์ต่อเนื่องกัน เรื่องเช่นนี้เป็นเรื่องที่สมมติแต่งขึ้นแต่อาจมีมูลความจริงแฝงอยู่ก็ได้ ความมุ่งหมายของนวนิยายก็เพื่อความเพลิดเพลิน แต่บางทีนักเขียนก็ใช้เป็นเครื่องมือสำหรับชี้ให้เห็นเสียดแทง แนะนำ ตั้งสอนหรือแสดงแนวความคิดทางการเมืองและหลักธรรมต่าง ๆ

กุหลาบ มลลิกะมาส (2517 : 31) ได้ให้ความหมายของคำว่า นวนิยาย ไว้ว่าเป็นเรื่องเล่าขนาดยาว มีลักษณะการแต่งเป็นร้อยแก้ว ผู้แต่งนิยมให้มีเนื้อเรื่อง ตัวบุคคลในเรื่อง บทสนทนาและสถานที่สมจริงตามสภาพชีวิตมนุษย์มากที่สุดมีทั้งขนาดสั้นและขนาดยาว

รัช ปุณโณทก (2527 : 87) ได้ให้คำนิยามว่า “นวนิยายก็คือ นิยายที่มีการผูกเรื่องให้สมจริง แสดงเหตุการณ์ พฤติกรรมของตัวละครจำลองชีวิตจริงของมนุษย์ในสังคม โดยผู้ประพันธ์มีความ

มุ่งหมายที่จะให้ความประเทืองอารมณ์แก่ผู้อ่านเป็นเป้าหมายหลักและให้ความประเทืองปัญญาเป็นเป้าหมายรอง” และ Webster’s New Collegiate Dictionary (อ้างถึงใน ธวัช ปุณโณทก 2527 : 87) ได้ให้คำนิยามว่า “นวนิยาย คือ นิยายร้อยแก้วที่เสกสรรขึ้นโดยมีความยาวพอประมาณ อันบรรดตัวละครและพฤติกรรมต่าง ๆ ที่มุ่งมันจะให้ละม้ายเหมือนบุคคลหรือพฤติกรรมจริง ๆ นั้นได้รับการถอดถ่ายไว้ในโครงเรื่องอันหนึ่ง”

ราชบัณฑิตยฯ (2546 : 564) ได้ให้ความหมายว่า นวนิยาย น. บันเทิงคดีร้อยแก้วขนาดยาวรูปแบบหนึ่ง มีตัวละคร โครงเรื่อง เหตุการณ์ในเรื่อง และสถานที่ที่ทำให้เนื้อเรื่องมีความสมจริง เช่น เรื่องหญิงคนชั่ว ของ ก.สุรางคนางค์ เรื่องสี่แผ่นดิน ของคึกฤทธิ์ ปราโมช เรื่องผู้ชนะสิบทิศ ของยาขอบ เรื่องเรือนุชย์ ของ กฤษณา ไกรสินธุ์ ถ้ามีขนาดสั้น เช่น เรื่องครุฑนิมิต ของ อังคาร เรื่องสร้อยทอง ของ นิมิตร ภูมิถาวร

นพพร ประชากุล (2552 : 149) กล่าวว่า นวนิยาย เป็นเรื่องเล่าชนิดหนึ่ง เรื่องเล่าหมายถึงคำพูดหรือข้อเขียนที่กล่าวถึงเหตุการณ์จำนวนหนึ่งที่มีบุคคลเข้ามาเกี่ยวข้อง ดำเนินไปในสถานที่ เวลา และเชื่อมโยงกันเป็นเรื่องราว

จากความหมายของนวนิยายดังกล่าว สรุปได้ว่า นวนิยาย คือ วรรณกรรม บันเทิงคดีร้อยแก้วขนาดยาว ที่ผู้เขียนเขียนขึ้น โดยมีการสมมติเรื่องราว ตัวละคร บทสนทนา จากและสถานที่ให้สมจริงสอดคล้องกับเหตุการณ์ต่างๆ ในเรื่องและมุ่งให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่านเป็นหลักสำคัญ

องค์ประกอบของนวนิยาย

นวนิยายเป็นงานเขียนประเภทบันเทิงคดีที่มีการผูกเรื่องให้สมจริง แสดงเหตุการณ์หรือพฤติกรรมของตัวละคร จำลองจากชีวิตจริงของมนุษย์ในสังคม มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ ความบันเทิงแก่ผู้อ่านเป็นสำคัญนวนิยายมีองค์ประกอบของเรื่องหลายประการ ได้แก่ โครงเรื่อง เนื้อเรื่อง แก่นของเรื่อง ฉาก ตัวละครบทสนทนา เทคนิคในการเสนอเรื่อง ท่วงทำนองการแต่ง พรรณนาของผู้แต่ง เป็นต้น ในงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์องค์ประกอบของเรื่อง 5 ประการ ได้แก่ แก่นเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร ฉากและบทสนทนา ซึ่งแต่ละองค์ประกอบของเรื่องมีสาระสำคัญดังนี้

1. แก่นเรื่อง (Theme)

องค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของนวนิยาย คือ แก่นเรื่อง ซึ่งมีผู้ให้ความหมายและให้คำอธิบายบางประการไว้ดังนี้

สุวรรณา เกรียงไกรเพชร (2518 : 6) ได้อธิบายความหมายของสารัตถะว่าเป็นแนวคิดหรือจุดสำคัญของเรื่อง ไม่ใช่เนื้อเรื่องหรือโครงเรื่อง หากแต่เป็นแก่นหรือแกนกลางของเรื่อง

ชื่อปรากฏอยู่ตั้งแต่ต้นจนถึงปลายเรื่อง เป็นสิ่งที่เชื่อมโยงเรื่องทั้งหมดเข้าด้วยกัน ได้แก่ โครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก บทสนทนาและส่วนประกอบอื่นๆ ล้วนเป็นสิ่งที่ผู้แต่งคิดสร้างขึ้นมาเพื่อแสดงแก่นของเรื่องทั้งสิ้น

รุ่นฤทัย สัจพันธุ์ (2526 : 29) ได้ให้คำนิยามว่า แก่นเรื่อง เป็นสารัตถะหรือหัวใจของเรื่องเป็นเจตจำนงและข้อคิดที่ผู้เขียนต้องการเสนอให้ผู้อ่านทราบ แก่นเรื่องของนวนิยายเรื่องหนึ่งอาจมีหลายประการโดยมากแก่นเรื่องมักแสดงถึงความเป็นธรรมชาติของตัวละครอย่างใดอย่างหนึ่งของมนุษย์ เมื่อพิจารณาจากเหตุการณ์ พฤติกรรมและลักษณะของตัวละครในเรื่อง จะทำให้เราสรุปแนวคิดนั้นๆ ออกมาได้ อย่างเช่น เรื่องละครแห่งชีวิต นวนิยายของหม่อมเจ้าอากาศดำเกิง รพีพัฒน์ มีแก่นเรื่องสำคัญที่ผู้เขียนต้องการชี้ให้เห็นว่า ชีวิตนั้นคือละครคือ ไม่มีอะไรแน่นอนทุกคนแสดงบทบาทของตนไปตามครรลองชีวิต จะมุ่งหวังให้เป็นเช่นนั้นเช่นนี้จริงจังกักไม่ได้ ไม่ใช่ว่าทุกคนต้องประสบความสำเร็จในชีวิตตามที่ตั้งใจเสมอไป

สายทิพย์ นุกุลกิจ (2534 : 182) ได้กล่าวถึงแก่นเรื่องไว้ว่า แก่นเรื่องเป็นแนวคิดสำคัญของเรื่องและผู้แต่งมุ่งจะสื่อให้ผู้อ่านทราบ นวนิยายมีจุดที่จะให้แง่คิดแก่ผู้อ่านได้หลายจุด แนวคิดในนวนิยาย แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ความคิดของเรื่องทั้งเรื่อง เรียกว่า แนวคิดเอก (Major theme) และความคิดเฉพาะบางตอนของเรื่องเรียกว่า แนวคิดรอง (Minor theme)

วรรณ บัวเกิด (2538 : 639 - 640) ได้เสนอแนะไว้ว่า แก่นของเรื่องหรือแนวคิด คือ จุดสำคัญของเรื่อง ซึ่งผู้เขียนต้องการจะสื่อสารกับผู้อ่าน แก่นของเรื่องจะเชื่อมโยงเรื่องทั้งหมดเข้าด้วยกัน โดยจะปรากฏตั้งแต่ตอนเริ่มเรื่องจนถึงตอนจบเรื่อง แก่นของเรื่องแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. แนวคิดแสดงทรรศนะ คือ ความคิดเห็นหรือทรรศนะของผู้แต่งที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น ต่อคำนิยามในสังคม ต่อคุณธรรม ต่อเหตุการณ์บ้านเมือง
2. แนวคิดแสดงอารมณ์ คือ การแสดงอารมณ์และความรู้สึกของตัวละครเพื่อให้ผู้อ่านได้รับรู้และมีส่วนร่วมในความรู้สึกนั้น คือ เกิดความรู้สึกและอารมณ์คล้ายตามตัวละครในเรื่อง เช่น อารมณ์รัก อารมณ์โกรธแค้น อารมณ์รู้สึกตื่นเต้น
3. แนวคิดแสดงพฤติกรรม คือ การที่ผู้แต่งมุ่งเสนอพฤติกรรมของตัวละครซึ่งพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจะเป็นส่วนสำคัญของเรื่อง
4. แนวคิดแสดงสภาพหรือเหตุการณ์ คือ การที่ผู้แต่งมุ่งแสดงสภาพบางอย่างหรือเหตุการณ์บางตอนในชีวิตของตัวละคร เช่น สภาพความแก่งแย่งของชีวิตในเมืองหลวง

ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่า แก่นเรื่อง หมายถึง แนวคิดที่ผู้เขียนจงใจสื่อสารถึงผู้อ่านแก่นเรื่องจึงเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงเรื่องทั้งหมดเข้าด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นโครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉาก เป็น

อาทิ แก่นเรื่องในนวนิยาย มี 2 อย่าง คือ แก่นเรื่องหลัก ได้แก่ ความคิดสำคัญของเรื่องทั้งหมดและ แก่นเรื่องรอง เป็นความคิดเฉพาะตอนของเรื่อง

คนยา วงศ์ชนะชัย (2542 : 123-124) ได้อธิบายว่า แก่นเรื่อง (Theme) หรือที่เรียกว่า แนวคิด สารัตถะ หรือสาระสาระ คือ ทัศนคติของผู้แต่งที่ได้จากการเฝ้าสังเกตความเป็นไปของมนุษย์และโลก ด้วยสายตาและความคิดที่ลุ่มลึกแล้วถ่ายทอดความคิดและประสบการณ์นั้นสู่ผู้อ่านด้วยวิธีการต่างๆ แก่นเรื่องจึงเป็น “สาร” (Message) ที่ผู้แต่งต้องการจะ “สื่อ” มายังผู้อ่าน ดังนั้นแก่นเรื่องจึงเป็นสิ่งเชื่อมโยงเรื่องทั้งหมดเข้าด้วยกัน ส่วนประกอบต่างๆ ไม่ว่าจะ เป็นโครงเรื่อง ตัวละคร ฯลฯ จึงถูกสร้างขึ้นเพื่อเสนอแนวคิดที่ผู้แต่งต้องการทั้งสิ้น แนวคิดในนวนิยายแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ซึ่งตรงกับที่สายทิพย์ นุกุลกิจ กล่าวไว้แล้ว คือ แนวคิดหลัก (Major theme) ได้แก่ ความคิดของเรื่องทั้งเรื่อง ส่วนแนวคิดรอง (Minor theme) เป็นความคิดเฉพาะบางตอนของเรื่อง แก่นเรื่องของวรรณกรรมโดยทั่วไปมักจะตรงกับความต้องการ ขันมูลฐานของมนุษย์ เช่น ความอยากให้ผู้อื่นรักตนและต้องการรักคนอื่น อยากมีอำนาจและถ้ามีโอกาสก็จะแสดงอำนาจนั้นทันที มนุษย์อยากให้ตนเองดีขึ้น อยากได้รับความสนใจจากผู้อื่น โดยเฉพาะความสนใจในด้านดี แต่ถ้าไม่อาจเป็นไปได้ ความสนใจทางด้านร้ายก็ยังดีกว่า ไม่มีผู้สนใจเสียเลย ฯลฯ ความต้องการขันมูลฐานเหล่านี้ มักเป็นแก่นเรื่องที่ผู้แต่งนิยมให้อยู่เสมอ

พิศมัย อำไพพันธุ์ (2548 : 199-200) ได้อธิบายว่า แก่นเรื่องเป็นความหมายของเรื่อง ไม่ใช่เรื่องสอนใจ แต่เป็นสิ่งที่ผู้เขียนต้องการจะกล่าวเกี่ยวกับเรื่องของเข ด้วยเครื่องมือทุกสิ่งทุกอย่าง อันเป็นส่วนให้เรื่องเกิดเอกภาพ แนวคิดเป็นความคิดรากฐาน ซึ่งแสดงถึงความเชื่อของนักเขียนเกี่ยวกับความเป็นจริงที่เป็นอยู่ แนวคิดไม่ใช่ข้อศีลธรรมจรรยาที่เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ แนวคิดปกติผู้เขียนไม่กล่าวไว้ตรงๆ นักอ่านที่ฉลาดจะค้นพบแนวคิดได้ด้วยตนเอง จุดมุ่งหมายของวรรณกรรมก็คือ ทำให้เห็นภาพ ทำให้กระจ่างแสดงให้เห็นจริงให้บทบาทไม่ใช่บทบาท แนวคิดจำเป็นเพราะนักเขียนได้ให้ความจริงในสิ่งที่เขาเขียน การเสนอแนวคิดจะช่วยให้เรื่องมีเอกภาพ ทั้งนี้การอธิบายแนวคิดของเรื่องทำได้ 2 วิธี ดังนี้

1. บอกไว้ตรงๆ ผู้เขียนอธิบายแนวคิดไว้ตรงๆ หรือในส่วนใดส่วนหนึ่งของเรื่อง
2. แฝงไว้ในส่วนต่างๆ เช่น แฝงไว้ในเหตุการณ์ พฤติกรรมของตัวละครและส่วนประกอบอื่นๆ อันมีผลต่อความหมายของเรื่อง

ทั้งนี้สรุปได้ว่า แก่นเรื่อง หมายถึง แนวคิดที่ผู้เขียนที่สื่อให้กับผู้อ่านได้รับทราบ และแก่นของเรื่องจะเชื่อมโยงเรื่องทั้งหมดเข้าด้วยกัน

2. โครงเรื่อง (Plot)

โครงเรื่องเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของนวนิยาย ได้มีผู้ให้ความหมายและอธิบายสรุปได้ดังนี้

รัฐจวน อินทรกำแหงและคณะ (2520 : 68-69) ได้เสนอแนะว่า โครงเรื่องที่ตีความมีลักษณะดังนี้

1. มีความสัมพันธ์กันระหว่างเหตุการณ์ต่างๆ ในเรื่องและระหว่างบุคคลในเรื่อง ประดุจลูกโซ่เกี่ยวเนื่องกันไปโดยตลอด จากเรื่องเล็กไปสู่เรื่องใหญ่หรือถ้ามีโครงเรื่องย่อต้องมี ความหมายต่อเนื่องจากโครงเรื่องใหญ่และต้องมีรายละเอียดเท่าที่จำเป็น ไม่มากหรือน้อยจนเกินไป
2. มีข้อขัดแย้งที่น่าสนใจ ข้อขัดแย้งเป็นส่วนประกอบสำคัญในการสร้างโครงเรื่อง อาจจะเป็นข้อขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมหรือระหว่างมนุษย์กับความรู้สึกภายในใจตนเอง ข้อขัดแย้งเหล่านี้เป็นสิ่งที่สำคัญที่ทำให้ตัวละครแสดงพฤติกรรมต่างๆ ออกมาอย่างน่าสนใจ
3. มีการสร้างความสนใจใคร่รู้ ซึ่งอาจจะทำได้หลายวิธี เช่น บอกไว้ให้ผู้อ่านทราบว่ามีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นในตอนต่อไป การปิดเรื่องที่ผู้อ่านต้องการทราบไว้ก่อนหรือบอกให้ทราบ เมื่อถึงเวลาอันสมควรและการจบเรื่องแต่ละตอนโดยทิ้งปัญหาไว้ให้ผู้อ่านอยากรู้อยากเห็นต่อไป
4. มีความสมจริง คือ เรื่องราวที่เกิดขึ้นนั้นเป็นไปอย่างสมเหตุสมผลไม่ใช่เหตุประจวบหรือเหตุบังเอิญ ที่มีน้ำหนักเบาจนเกินไป

ประทีป เหมือนนิล (2523 : 16-20) ได้กล่าวว่า การดำเนินเรื่องซึ่งเป็นตอนกลางของเรื่อง ก็นับว่ามีความสำคัญอยู่มากเช่นเดียวกัน เพราะผู้แต่งจะดึงความสนใจของผู้อ่านให้ติดตามเรื่องอย่างจดจ่ออยู่เสมอ ดังนั้นจึงต้องสร้างความขัดแย้ง (Conflict) ที่เร้าใจ แล้วคลี่คลายความขัดแย้งเหล่านั้นอย่างแนบเนียนไปจนถึงเป้าหมายสุดขั้วในตอนปิดเรื่อง ทั้งนี้ต้องอาศัยกลวิธีเกี่ยวกับการดำเนินเรื่อง และกลวิธีการเล่าเรื่องที่เหมาะสมประกอบดังนี้

1. ความขัดแย้ง (conflict) หมายถึง สิ่งที่ทำให้เกิดการต่อสู้ซึ่งอาจเป็นการต่อสู้ภายนอกหรือภายในใจก็ได้ นับเป็นจุดสำคัญในการแต่งบันเทิงคดี เพราะความขัดแย้งที่ทำให้สองฝ่ายพยายามที่จะเอาชนะซึ่งกันและกัน จะทำให้เรื่องราวดำเนินไปอย่างน่าสนใจและชวนติดตามเพื่อทราบผลในตอนจบ โดยอาจแบ่งความขัดแย้งออกเป็น

- 1.1 ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ คือ ความขัดแย้งระหว่างตัวละครด้วยกันเอง อาจเป็นการต่อสู้ระหว่างมนุษย์ตั้งแต่สองคนขึ้นไป เช่น สามีกับภรรยา พ่อแม่กับลูก พี่กับน้อง เพื่อนกับเพื่อน ฯลฯ ตลอดไปจนถึงการรบทัพจับศึกที่เป็นการต่อสู้ของคนหมู่มากซึ่งสามารถนำมาแต่งเป็นเรื่องราวได้มากมายไม่รู้จบสิ้น

- 1.2 ความขัดแย้งกับตนเอง คือ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของตัวละครเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความทุกข์หรือความสับสนวุ่นวายในใจ ส่วนมากมักเป็นการต่อสู้ระหว่างความปรารถนาจะกระทำการอย่างหนึ่งกับความรู้สึกผิดชอบว่าการกระทำนั้นไม่ถูกต้องเหมาะสม

1.3 ความขัดแย้งที่เกิดจากสาเหตุภายนอก คือ ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับพลังภายนอกที่อยู่ล้อมรอบตัว เช่น การต่อสู้กับภยธรรมชาติ สังคม สัตว์ รวมไปถึงความขัดแย้งกับพระเจ้า ศาสนาหรือชะตากรรมของตนเอง

1.4 ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเนื่องจากความเห็นไม่ตรงกัน คือ ความขัดแย้งระหว่างความคิดสองแบบที่แตกต่างกัน โดยมีกลุ่มตัวแทนของความคิดแต่ละฝ่าย

2. กลวิธีเกี่ยวกับการดำเนินเรื่อง นักประพันธ์อาจนำเสนอได้หลายวิธี ดังนี้

2.1 เล่าเรื่องตามลำดับปฏิทิน คือ การเล่าเรื่องไปตามลำดับเวลา ก่อนหลังของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นการเริ่มต้นเรื่องจากจุดเริ่มต้นก่อน แล้วจึงดำเนินเรื่องไปตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนหลัง

2.2 เล่าเรื่องย้อนต้น คือ การดำเนินเรื่องที่เล่าย้อนสลับกันไปมาระหว่างอดีตกับปัจจุบัน ดังนั้นเรื่องจึงอาจเริ่มต้นที่ตอนใดตอนหนึ่งก็ได้

2.3 เล่าเหตุการณ์เกิดต่างสถานที่สลับกันไปมา การดำเนินเรื่องแบบนี้แม้จะเล่าเหตุการณ์ที่เกิดต่างสถานที่สลับกันไปมา แต่เรื่องราวมักต่อเนื่องกันไปโดยตลอด

กระแสร่วม มาลาภรณ์ (2530 : 28 - 29) ได้กล่าวไว้ว่า การดำเนินเรื่องเป็นส่วนที่สำคัญเหมือนกับลำตัวของร่างกาย การดำเนินเรื่องที่ดีย่อมทำให้มีข้อขัดแย้งที่สามารถคลี่คลายได้ การขัดแย้ง (conflict) มีหลายชนิด คือ

1. คนขัดตัวเอง เช่น ความวุ่นวายในอารมณ์ จะเอาโน่นหรือจะเอานี่
2. คนขัดคนอื่น เช่น การคัดง้างหรือทะเลาะวิวาทระหว่างคนสองคนขึ้นไป
3. คนขัดสังคม
4. คนขัดธรรมชาติ

ทั้งนี้การดำเนินเรื่อง นิยมนำเสนอทั้ง 3 วิธี ดังนี้

1. ดำเนินเรื่องไปตามลำดับกาลเวลาและเหตุการณ์
2. ดำเนินเรื่องไปแบบย้อนกลับ
3. ดำเนินเรื่องแบบเล่าเหตุการณ์และสถานที่สลับกัน แต่เหตุการณ์นั้นต่อเนื่องกันไปโดยตลอด การเล่าแบบนี้อาจทำให้ผู้อ่านเข้าใจแจ่มแจ้ง

สายทิพย์ นุกุลกิจ (2534 : 183) ได้เสนอแนะไว้ว่า โครงเรื่องของนวนิยายประกอบด้วยปัญหาข้อขัดแย้งด้านพฤติกรรม ด้านเหตุการณ์หรือด้านอารมณ์ของตัวละคร เพื่อให้ผู้อ่านสนใจอยากรู้คำตอบในตอนจบ โครงเรื่องนวนิยายมีโครงเรื่องที่ซับซ้อน เพราะนวนิยายมีโครงเรื่องย่อย (Sub Plot) แทรกซ้อนอยู่ในโครงเรื่องใหญ่ (Main Plot) นวนิยายจึงมีจุดที่จะให้แง่คิดแก่ผู้อ่านได้หลายจุด

วรรณบวเกิด (2538 : 638- 639) ได้ให้ความหมายไว้ว่า โครงเรื่องเป็น การผูกเรื่องหรือ การสร้างเรื่องราวคร่าวๆ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินเรื่อง โดยกำหนดพฤติกรรม เหตุการณ์หรือ ความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นตลอดระยะเวลาที่ดำเนินเรื่องให้มีความเกี่ยวเนื่องกัน โครงเรื่องของนวนิยาย มี 2 ประเภท คือ

1. โครงเรื่องใหญ่ (Main plot) คือ แนวเรื่องสำคัญที่ผู้แต่งต้องการให้เรื่องดำเนินไป โดยการผูกปมเรื่องให้ซับซ้อนและคลี่คลายลงในตอนจบ
2. โครงเรื่องย่อย (Sub plot) คือ แนวเรื่องที่แทรกอยู่ในโครงเรื่องใหญ่เพื่อให้เรื่อง ซับซ้อนและสนุกสนานยิ่งขึ้น

จากโครงเรื่องที่ผู้เขียนวางไว้แล้วก็จะนำไปสู่การดำเนินเรื่องและทำให้เรื่อง น่าสนใจด้วยวิธีการต่างๆ ทั้งนี้การดำเนินเรื่องเป็นการนำเสนอเหตุการณ์ที่สำคัญที่เกิดขึ้นในเรื่อง ซึ่งผู้เขียนนวนิยายวางโครงเรื่องไว้ล่วงหน้าแล้วนั้น วิธีดำเนินเรื่องผู้เขียนอาจสร้างข้อขัดแย้งหรือ ปมปัญหาให้เกิดขึ้น สุดท้ายก็มีการคลี่คลายปมปัญหาแล้วปิดเรื่องซึ่งได้มีผู้รู้ได้ให้ความหมาย เกี่ยวกับการดำเนินเรื่องไว้ดังนี้

สายใจ อินทรมพรรย์ (2541 : 218 - 219) ได้กล่าวว่า โครงเรื่องเป็นเค้าโครงของพฤติกรรม ในนวนิยาย ซึ่งผู้ประพันธ์กำหนดขึ้น ในชีวิตจริงเหตุการณ์ต่างๆ จะเกิดขึ้นอย่างไม่เป็นระเบียบและ ไม่ต่อเนื่องกัน เหตุการณ์บางอย่างเกิดขึ้นอย่างไม่มีเหตุผล แต่ในการเล่าเรื่อง นักเขียนจะเล่าเหตุการณ์ ต่างๆ อย่างไม่มีระเบียบเช่นเดียวกับในชีวิตจริงไม่ได้ เพราะจะทำให้เกิดการสับสนและไม่น่าสนใจ ฉะนั้น โครงเรื่อง จึงหมายถึงการกำหนดเอาไว้ว่าควรเล่าถึงเหตุการณ์ต่างๆ ในเรื่อง โดยเรียงลำดับ อย่างไร โครงเรื่องมีส่วนประกอบสำคัญ 2 ประการ คือ พฤติกรรมและความขัดแย้ง พฤติกรรมก็คือ การกระทำต่างๆ ของตัวละคร ส่วนความขัดแย้ง แบ่งได้เป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มนุษย์ต้องเผชิญกับธรรมชาติความ ล้ำบากและอันตรายทั้งปวง ภัยธรรมชาตินี้หมายถึง พายุ ลม ฝน ความผันแปรของดินฟ้าอากาศ สัตว์ร้ายต่างๆ หรืออะไรที่เป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จของมนุษย์
2. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์ คือ ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์นั่นเอง
3. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคม คือ การที่มนุษย์ต้องต่อสู้กับสังคมที่ตนอยู่ หรือนำความขัดแย้งในสังคมมาตีแผ่
4. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับโชคชะตาหรือพรหมลิขิต คือ การปล่อยให้โชคชะตา เป็นไปตามทางที่ควรจะมี ไม่ใช่ว่าเป็นการจงใจให้เกิดด้วยการตัดสินใจของตนเอง
5. ความขัดแย้งภายในตนเอง เป็นการต่อสู้ดิ้นรนระหว่างความปรารถนาในใจของ ตนเองซึ่งทำให้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมที่แสดงออก

คนบางวาทะ (2542 : 124) ได้อธิบายว่า โครงเรื่องเป็นการผูกเค้าโครงของพฤติกรรมหรือการสร้างเหตุการณ์ เพื่อเป็นแนวให้เนื้อเรื่องดำเนินตาม โครงเรื่องจึงเป็นการสร้างเรื่องอย่างคร่าวๆ ส่วนนวนิยายส่วนใหญ่จะมีขนาดยาว ดังนั้นจึงปรากฏว่าโครงเรื่องของนวนิยายจะมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ โครงเรื่องใหญ่ (Main Plot) และ โครงเรื่องย่อย (Sub Plot) โครงเรื่องใหญ่จะเป็นแนวที่ผู้แต่งต้องการให้เรื่องดำเนินไป มีการผูกปมเรื่องที่ซับซ้อนและคลี่คลายปมเหล่านี้ในตอนจบ ส่วนโครงเรื่องย่อย เป็นเรื่องที่แทรกอยู่ในโครงเรื่องใหญ่มีความสำคัญน้อยกว่าแต่เป็นส่วนเพิ่มความสนุกสนานให้แก่เนื้อเรื่อง

พินาน แจ่มจรัส (2556 : 244) ได้กล่าวถึงโครงเรื่องไว้ว่า โครงเรื่องงอกงามขึ้นมาจากตัวละครและข้อขัดแย้ง โครงเรื่องคือปัญหาของสิ่งหนึ่งที่น่าไปสู่อีกสิ่งหนึ่ง เปรียบเหมือนเดินข้ามแม่น้ำโดยก้าวขึ้นไปบนก้อนหินก้อนแล้วก้อนเล่า ผังอันห่างไกลคือตอนจบ

ดังนั้นกล่าวได้ว่าโครงเรื่อง หมายถึง การสร้างเรื่องราวหรือการผูกเรื่องเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินเรื่อง สร้างเหตุการณ์หรือพฤติกรรมของตัวละครในเรื่อง อย่างเกี่ยวเนื่องกัน ประกอบไปด้วยพฤติกรรมก็คือการกระทำต่างๆ ของตัวละครและความขัดแย้งของตัวละคร ภายในเรื่อง โครงเรื่องจึงเป็นแนวเรื่องที่ผู้แต่งต้องการให้เรื่องดำเนินไป มีการผูกปมเรื่องที่ซับซ้อนและคลี่คลายในตอนจบเรื่อง

3. ตัวละคร (Character)

ตัวละครเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของนวนิยาย มีผู้ให้คำนิยามและอธิบายเกี่ยวกับลักษณะของตัวละคร ซึ่งพอสรุปความได้ว่า

กุหลาบ มลลิกะมาส (2519 : 45) ได้กล่าวไว้ว่าตัวละคร (character) คือ ผู้ที่มีบทบาทในเรื่อง ตัวละครจะเป็น หรือเทียบเท่าคนก็ได้ ตัวละครนอกจากจะเป็นคนแล้ว สัตว์ ต้นไม้ ดอกไม้ สิ่งของยังสามารถเป็นตัวละคร คิดและทำอย่างคนได้อีกด้วย ผู้แต่งจะเป็นผู้สร้างตัวละครในเรื่องขึ้นโดยกำหนด ชื่อ รูปร่าง หน้าตา เพศ วัย กำหนดนิสัยใจคอ บุคลิกภาพ กำหนดบทบาทและกำหนดแม้แต่โชคชะตาให้ตัวละคร เพื่อให้ตัวละครเหล่านั้นมีชีวิตสามารถแสดงอารมณ์ ความรู้สึกและพฤติกรรมต่างๆ ได้เช่นเดียวกับมนุษย์จริงๆ ตัวละครในเรื่องจะต้องเหมือนมนุษย์ (หรือเทียบเท่า) แต่จะต้องไม่ใช่มนุษย์จริงคนใดคนหนึ่ง มิฉะนั้นจะกลายเป็นบุคคลจริงในจดหมายเหตุหรือในพงศาวดารไป

นอกจากนี้ รัญจวน อินทรกำแหง (2523 : 72) ได้อธิบายลักษณะของตัวละครที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

1. ลักษณะนิสัยหลายอย่าง ไม่ใช่จินตนาการที่คิดไม่ได้หรือเลวจนหาที่ชมไม่พบมีความคิด มีความต้องการเช่นเดียวกับคนธรรมดา เช่น ต้องการความรัก ต้องการเสรีภาพ ต้องการความสนใจจากผู้อื่น เป็นต้น

2. มีการกระทำที่สอดคล้องกับลักษณะนิสัยของตน ไม่ประพฤติปฏิบัติในที่อย่างใดอย่างหนึ่งและอีกที่หนึ่งอย่างหนึ่งวันแต่จะมีเหตุผลอันสมควร

3. การเปลี่ยนแปลงลักษณะนิสัยของตัวละครต้องเป็นไปอย่างสมเหตุสมผลและจะต้องให้ผู้อ่านเข้าใจเหตุผลของการเปลี่ยนแปลงนั้น อาจจะไม่ใช้ทันทีทันใดแต่อย่างน้อยก็ต้องให้เข้าใจในตอนจบเรื่อง

ดังนั้นสรุปได้ว่า ตัวละคร หมายถึง ผู้แสดงบทบาทในเรื่องที่มีส่วนทำให้เรื่องดำเนินไปตั้งแต่ต้นจนจบ

นอกจากนี้ บุญยงค์ เกศเทศ (2525 : 19-20 อ้างถึงใน รื่นฤทัย สัจพันธ์. 2525 : 201 - 202) ได้เสนอแนะการพิจารณาการสร้างตัวละครในนวนิยาย ควรประกอบด้วยลักษณะดังนี้

1. ภูมิหลัง คือ การให้รายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่ เวลาที่ตัวละครเกิด การศึกษาฐานะ สังคม สภาพร่างกายสภาพชีวิต ศาสนา ประสบการณ์

2. อารมณ์ ได้แก่ ความรู้สึกที่ตัวละครมีต่อสิ่งแวดลอมรอบตัว

3. ฉาก ได้แก่ รายละเอียดเกี่ยวกับเครื่องแต่งกาย สถานที่และสิ่งแวดลอมรอบด้านของตัวละคร

4. ความคิด ปรัชญา

5. คำพูด ได้แก่ ท่าที ถ้อยคำของตัวละครทั้งที่เกี่ยวกับตนเองและผู้อื่น อาจจะแสดงให้เห็นได้ว่าตัวละครเป็นคณชนิดใด เห็นแก่ตัว กล้าหาญ เมตตา กรุณา

6. ความคิดเห็นของตัวละครอื่น ๆ

7. พฤติกรรม ได้แก่ อาการกระทำของตัวละคร ซึ่งเป็นการแสดงนิสัยและความประพฤติ

8. การพรรณนารูปร่าง ได้แก่ รูปร่างหน้าตา ตลอดจนการแต่งกายของตัวละครนั้น ๆ

ทั้งนี้ตัวละคร คือ ผู้แสดงพฤติกรรมออกมาตามลักษณะนิสัยตามลักษณะเหตุการณ์และสภาพแวดลอมอันต่อเนื่องเป็นโครงเรื่อง ประกอบไปด้วย กิริยาอาการ การแก้ปัญหา การคลี่คลายเงื่อนไขในท้องเรื่อง ย่อมมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป

ธวัช ปุณโณทก (2527 : 108) ได้เสนอแนะการวิเคราะห์ตัวละครว่า ให้ศึกษานุคลิกของตัวละครสำคัญๆ ในเรื่องที่ได้เขียนได้สร้างไว้อย่างมีชีวิตเพียงไร ตลอดจนการให้รายละเอียดภูมิหลังของตัวละครเหมาะกับบทบาทที่ปรากฏอยู่ในท้องเรื่องหรือมีบุคลิกภาพที่น่าสนใจแปลกใหม่ควรแก่การยึดถือเป็นแบบฉบับเพียงไร นอกจากนี้ทั้งที่ทำทางคำพูดของตัวละครสอดคล้องกับฐานะการศึกษา เศรษฐกิจ ฐานะทางสังคมของตัวละครเพียงไร ซึ่งผู้เขียนจะสร้างบุคลิกภาพตัวละครให้สอดคล้องกันอย่างกลมกลืน

ประภาพันษ์ กร โกสียกจาง (2527 : 387) พูดเกี่ยวกับตัวละครไว้ว่า จะรู้จักตัวละคร ได้จากการกระทำ การพูด ความคิด การแต่งกาย บ้านที่ตัวละครอยู่ ศัตรูของเขา ความมุ่งหมายความสำเร็จ ความล้มเหลว ฯลฯ ทุกอย่างเหล่านี้สร้างขึ้นเพื่อให้เกิดลักษณะตัวละครนั้น ตัวละครแต่ละตัวจะมี ลักษณะเฉพาะของตนที่แตกต่างกันออกไป

กระแสร มาลาภรณ์ (2530 : 53) ได้อธิบายถึงตัวละครในนวนิยายไว้ดังนี้

ตัวละครจะต้องมีอุปนิสัยคงที่ จะเป็นคงที่เพราะตนเองเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอก็ได้ ลักษณะสมจริงไหม ตัวละครต้องการอะไร ทำไม่ถึงทำอย่างนั้นและทำไปตามเหตุผลของตัวละคร หรือไม่ แสดงให้เห็นนิสัย ความเกี่ยวพันและขัดแย้งของตัวละครเป็นอย่างไร

ลมูล รัตตากร (2532 : 83-84) ได้อธิบายกลวิธีการสร้างตัวละครในนวนิยายสำหรับ วัยรุ่นไว้ ดังนี้

1. ตัวละครต้องมีชื่อ การให้ชื่อตัวละครจะทำให้ตัวละครมีชีวิตชีวา การให้ชื่อควร ขึ้นอยู่กับฉาก
2. ตัวเอกต้องรู้เรื่องราวเกี่ยวกับผู้อ่าน นวนิยายสำหรับวัยรุ่นตัวเอกของเรื่อง ควรเป็นวัยรุ่นหรือมีอายุนั้นอาจมีอายุมากกว่าวัยรุ่นเล็กน้อย
3. ตัวละครต้องสมจริง ตัวละครในเรื่องไม่ว่าจะอยู่ในวัยใด ควรพูด คิดและแสดง อากัปกิริยาให้สมกับวัยของตน
4. ตัวละครต้องพัฒนาไปตามธรรมชาติ มีการพัฒนาลักษณะของตัวละครในด้านต่าง ๆ บอกสาเหตุแห่งการพัฒนาลักษณะดังกล่าวอย่างสมเหตุสมผล หากยังไม่เปลี่ยนแปลงก็ประพฤติ ปฏิบัติอย่างเสมอต้นเสมอปลาย
5. ตัวละครควรมีลักษณะน่าประทับใจ อาจแสดงโดยคำพูด อากัปกิริยาความรู้สึก นึกคิดและมีบทบาทน่าสนใจ
6. ลักษณะอื่นๆ ของตัวละคร ต้องมีจำนวนพอเหมาะกับวัยของผู้อ่านตัวละครเองจะ ประสบปัญหาสำคัญและแก้ไขได้ในตอนจบ

วิภา กงกะนันท์ (2533 : 88 - 94) ได้เสนอแนวทางการสร้างตัวละครไว้ดังนี้

1. สร้างให้สมจริง (Realistic) คือ การสร้างตัวละครสมจริง นักประพันธ์จึงเป็น ต้องรู้ว่า “ของจริง” นั้น มีลักษณะและธรรมชาติเป็นอย่างไร ถ้าตัวละครเป็นคนจริงหรือคนสมมติ จะมีจริงก็ต่อเมื่อแสดงธรรมชาติของตัวละครว่า มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางกาย อารมณ์และปัญญา เมื่อเวลาและสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนไป ทั้งนี้ ตัวละครที่เป็นคนจะดูสมจริงก็ต่อเมื่อแสดงธรรมชาติของ บุคคลที่มีการแสดงอารมณ์ในด้านต่างๆ เช่น รัก โลภ โกรธ หลง อิจฉา ใจเขลา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ ปัจจัยที่สำคัญ คือ พันธุกรรมหรือกำเนิดของตัวละครและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การเลี้ยงดู การศึกษา

อบรม ประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ถ้าหากตัวละครเป็นสัตว์ผู้ประพันธ์ก็จำเป็นต้องรู้จิตวิทยาและธรรมชาติของสัตว์เช่นกันเพื่อจะวัดได้ว่าสัตว์ที่สร้างขึ้นเป็นตัวละครสมจริงหรือไม่

2. สร้างตามอุดมคติ (Idealistic) คือ การสร้างตัวละครในลักษณะที่ควรจะเป็น โดยมีได้ถือเอาความสมจริงเป็นหลัก หากแต่มีความปรารถนาจะเห็นหรือสร้างสิ่งที่ดีกว่าสิ่งที่มีอยู่หรือที่ปรากฏอยู่ ดังนั้นผู้ประพันธ์ที่สร้างตัวละครตามอุดมคติก็น่าจะใช้ศรัทธา ความปรารถนาและระบบค่านิยมส่วนตัวในเรื่องของความดีงาม ความถูกต้องและความยุติธรรมเป็นเกณฑ์ในการสร้างตัวละคร ตัวละครที่สร้างตามอุดมคตินี้ย่อมขาดความสมจริง คือจะดีงามผิดธรรมชาติเพราะตามธรรมชาติไม่ว่ามนุษย์หรือสัตว์ย่อมมีกิเลสและอวิชชาเป็นสมบัติ ตัวละครที่สร้างตามแนวนี้มักขาดความมีชีวิต นักประพันธ์บางคนจึงอาจจะสร้างตัวละครแบบอุดมคติ โดยเฉพาะนักเขียนสำหรับเด็กเพราะผู้มีประสบการณ์ยอมรับกันว่า นักอ่านวัยเด็กหรือที่มีวุฒิภาวะ ไม่สมบูรณ์มักจะเลียนแบบความคิดและการกระทำของคนที่น่าเชื่อถือ การสร้างตัวละครอุดมคติเป็นการให้บทเรียนจริยธรรมให้แก่ผู้อ่านทางอ้อม

3. สร้างแบบเหนือจริง (Surrealistic) วัตถุประสงค์สำคัญในการสร้างตัวละครให้เหนือจริงเป็นการสร้างความตื่นเต้นให้แก่ผู้อ่าน ความเหนือจริงอาจปรากฏในการสร้างภาพของตัวละคร เช่น นางเงือก ผีเสื้อสมุทร เทวดา บางครั้งผู้เขียนก็สร้างตัวละครที่เป็นคนสมมุติให้มีพฤติกรรมเหนือมนุษย์ เช่น ขุนแผนผู้มีวิद्याคมสารพัด สามารถปลุกผี สะเดาะไข่มุขญแจ กำบังตัว เสกใบมะขามเป็นต่อแตนได้ ความสามารถเช่นนี้เรียกได้ว่าเป็น Superman แบบหนึ่งก็ได้

4. สร้างโดยใช้ตัวละครแบบบุคคลาธิฐาน (Personification) คือ ตัวละครแบบนี้จะเป็นสรรพสิ่งต่างๆ ที่ไม่ใช่มนุษย์ แต่ผู้เขียนกำหนดบทบาทและพฤติกรรมได้ราวกับว่าเป็นมนุษย์ ตัวละครแบบนี้แม้มีลักษณะไม่สมจริง ก็ไม่เรียกว่าเหนือจริงเพราะผู้เขียนมิได้มีเจตนาจะให้ความผิดธรรมชาติไปสร้างความตื่นเต้นให้แก่ผู้อ่าน เช่น ให้สัตว์พูดได้ ในขณะที่เดียวกันก็ไม่จัดอยู่ในแบบอุดมคติด้วย เพราะโดยทั่วไปผู้เขียนมิได้แสดงให้เห็นว่าสัตว์หรือพืชควรจะพูดได้หรือคิดได้หรือพฤติกรรมดังกล่าวเป็นพฤติกรรมที่ดีกว่าที่เป็นอยู่ตามธรรมชาติ

5. สร้างโดยใช้ตัวละครแบบฉบับ (Type) ตัวละครแบบฉบับจะมีบุคลิกลักษณะคงที่ เช่น ถ้าเป็นคนไม่ว่าในเวลาและสถานที่อย่างไร ก็จะมีลักษณะนิสัยและพฤติกรรมเช่นเดิมไม่เปลี่ยนแปลง เรียกได้ว่าเป็นตัวละคร “ไร้ชีวิต” (Flat) ผู้อ่านสามารถคาดเดาเหตุการณ์ล่วงหน้าได้ว่าเมื่อมีปัญหาตัวละครตัวนั้นจะปฏิบัติอย่างไร เช่น ตัวละครแบบฉบับพระเวสสันดรก็จะเป็นผู้ที่ใจกว้างประคองมหาสมุทรทั้ง 5 บริจาคทรัพย์เป็นทานอยู่รำไป เป็นแบบฉบับของผู้ที่หลุดพ้นจากความใคร่มี ใคร่เป็น มุ่งหน้าแต่จะให้ทานเพื่อหวังประโยชน์อันยิ่งใหญ่กว่า

หทัยวรรณ ไชยะกุล (2544 : 14) ได้กล่าวถึงลักษณะตัวละครไว้ว่า ตัวละคร(Character) ในวรรณคดีจะมีบุคคลหรือสิ่งอื่นๆ เป็นผู้แสดงบทบาทต่าง ๆ เรียกได้ว่าตัวละคร ตัวละครในวรรณคดีอาจเป็นบุคคล เช่น สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ในเรื่องตะเลงพ่ายหรือบุคคลสมมุติ เช่น คุณเปรมหรือแม่พลอยในเรื่องสี่แผ่นดินอาจเป็นสัตว์ เช่นจิ้งหรีด นกกระสา ในนิทานอีสปหรือเป็นสิ่งไม่มีชีวิต เช่น ในเรื่องตู้ไปรษณีย์ ของ รงค์ วงศ์สวรรค์ เป็นต้น

4. ฉาก (Setting)

ฉากเป็นองค์ประกอบสำคัญอีกอย่างหนึ่งของนวนิยาย มีผู้รู้ให้ความหมายและอธิบายเกี่ยวกับฉาก ซึ่งสรุปความได้ดังนี้

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2512 : 3) ได้กล่าวไว้ว่า ฉากในนวนิยายมิใช่วัตถุ อย่างฉากละคร วัสดุของฉากในนวนิยาย คือ ถ้อยคำสำนวนที่เราใช้วาดมโนภาพบ้างหรือบอกกล่าวประวัติของบุคคลหรือสถานที่หรือยุคสมัยที่เหตุการณ์ในเรื่องเกิดขึ้น หรือดำเนินไป

ทองสุก เกตุโรจน์ (2519 : 16) ได้แบ่งการสร้างฉากไว้ 4 วิธี ดังนี้

1. สร้างด้วยการใช้คำบรรยายของผู้แต่ง
2. สร้างด้วยการใช้ภาษาถิ่นของตัวละคร
3. สร้างด้วยการกล่าวถึงประเพณีท้องถิ่น ให้ทราบว่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในสมัยใดและ

ที่ไหน

4. สร้างด้วยการใช้ฉากตามสภาพความเป็นจริงและเหมาะสมกับเวลา ในท้องเรื่อง รัญจวน อินทรกำแหง (2520 : 75) ได้กล่าวว่า ฉากที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

- 4.1 สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง และช่วยสร้างบรรยากาศ
- 4.2 ถูกต้องชัดเจนตามสภาพความเป็นจริงและสมจริง ฉากที่มีความถูกต้อง
- 4.3 ตามสภาพภูมิศาสตร์และเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์จะช่วยส่งเสริมให้

นวนิยายเรื่องนั้นมีคุณค่าเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก

อุดม หนูทอง (2522 : 114) ได้ให้คำนิยามว่า ฉาก คือ สถานที่ บรรยากาศหรือสิ่งแวดล้อมทั้งหลายที่ตัวละครได้แสดงนาฏการหรือปรากฏอยู่ในสถานการณ์นั้นฉากมีความสำคัญต่อเรื่องในแง่ที่จะทำให้ผู้อ่านมองเห็นตัวละครได้ดียิ่งขึ้น เกิดอารมณ์หรือมโนภาพต่อนาฏการที่ปรากฏการสร้างฉากให้เกิดผลดังกล่าวจึงต้องอาศัยเทคนิคหลายอย่าง คือ ต้องเลือกฉากหรือบรรยากาศให้เข้ากับท้องเรื่อง มีผลต่อการดำเนินเรื่องและการบรรยายต้องละเอียดละไม เห็นภาพให้ความรู้สึก

สุทธีวงศ์ พงษ์ไพบูลย์ (2525:67) ได้ให้ความหมายของฉากว่า “ฉาก” คือ สถานที่และเวลาที่เกิดเหตุการณ์ในเรื่อง

วิทย์ ศิริยานนท์ (2531 : 112) ได้อธิบายความสำคัญของฉากว่า “เหตุการณ์จะเกิดขึ้น
 ลอยๆ ไม่ได้จะต้องเกิดขึ้นในเวลาและสถานที่หนึ่ง เพราะฉะนั้นเวลาและสถานที่จึงมีความสำคัญ
 ในอันที่จะทำให้เรื่องและตัวละครมีชีวิตจิตใจขึ้น”

รัดพร ชังธาดา (2531 : 40) ได้อธิบายไว้ว่า ฉากในเรื่องมีความสำคัญ โดยทั่วไป
 แล้วกลวิธีในการสร้างฉากในงานเขียนมีวิธีการสร้างฉากดังนี้

1. ใช้ฉากและบรรยากาศที่ผู้อ่านคุ้นเคย ฉากที่ผู้เขียนสร้างขึ้นโดยใช้สถานที่ที่เคย
 สัมผัสและพบเห็นเป็นประจำ เช่น บ้าน โรงเรียน วัด
2. ใช้ฉากและบรรยากาศที่สอดคล้องกลมกลืนกับเรื่อง หมายถึงการสร้างฉากเพื่อ
 ก่อให้เกิดความสมจริงในเรื่อง
3. ใช้ฉากและบรรยากาศที่ช่วยสร้างเสริมความรู้และประสบการณ์ให้กับผู้อ่าน
 หมายถึง การที่ผู้เขียนสอดแทรกความรู้เพื่อให้ผู้อ่านได้มีความรู้และประสบการณ์เพิ่มขึ้นในด้าน
 ต่างๆ เช่น ประเพณีท้องถิ่น อาชีพ หรือความรู้รอบตัวต่างๆ โดยที่ผู้เขียนอธิบายสิ่งเหล่านี้ไว้ให้
 ผู้อ่านอย่างชัดเจน

ทวีศักดิ์ ญาณประทีป (2537 : 112) ได้ให้คำนิยามไว้ว่า ฉาก หมายถึง สถานที่และ
 เวลาที่เรื่องนั้น ๆ เกิดขึ้นในนวนิยายบางเรื่อง ฉากอาจไม่มีความสำคัญนัก อาจเปลี่ยนแปลงเป็น
 อย่างอื่นได้โดยมิได้ทำให้เรื่องราวเปลี่ยนแปลงไปด้วย แต่ในนวนิยายบางเรื่อง ฉากมีความสำคัญมาก
 จะเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างอื่นไม่ได้ เพราะจะไม่สอดคล้องกับเหตุการณ์และไม่สมจริง

พิศมัย อำไพพันธุ์ (2537 : 66 - 67) ได้อธิบายไว้ว่า ฉากไม่ได้หมายถึงสถานที่แต่เพียง
 อย่างเดียว แต่หมายรวมถึงสถานที่และเวลาที่เหตุการณ์ในเรื่องเกิดขึ้น เมื่อกล่าวถึงสถานที่หนึ่งใน
 เวลาหนึ่ง สภาพของสถานที่นั้นจะแตกต่างกันไปถ้าเวลาต่างกัน วิธีการดำเนินชีวิตของบุคคลหรือ
 วิธีการคิดเปลี่ยนไป แต่ละฉากเป็นหน่วยหนึ่งของเหตุการณ์ที่ประกอบด้วย ตัวละครสถานที่เวลา
 ถ้าส่วนประกอบเหล่านี้เปลี่ยนเมื่อไร ฉากใหม่ก็เริ่ม ทั้งนี้กลวิธีการเสนอฉากมี 2 แบบ ดังนี้

1. ใช้บทพรรณนายาว ๆ ไว้ตอนเริ่มเรื่อง
2. ให้รายละเอียดเกี่ยวกับเวลาและสถานที่ที่กระจายกระจายตลอดเรื่อง

วรรณ บัวเกิด (2538 : 640) ได้อธิบายว่าฉาก คือ สถานที่ เวลาและบรรยากาศใน
 เรื่อง ซึ่งเป็นที่เกิดพฤติกรรมของตัวละครหรือเหตุการณ์ต่างๆ ฉากมีความสำคัญ คือ

1. ช่วยให้พฤติกรรมของตัวละครน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น ถ้าผู้อ่านยอมรับว่าฉากนั้นเป็น
 ฉากสมจริง
2. ฉากจะช่วยสร้างบรรยากาศที่เหมาะสมกับความหมายทั่วๆ ไปของเรื่อง
3. ฉากจะช่วยส่งเสริมจุดมุ่งหมายเฉพาะของเรื่อง

เถกิง พันธุ์เถกิงอมร (2541 : 16) ได้เสนอแนะไว้ว่า ฉากที่ดีควรมีลักษณะสองประการ คือ สอดคล้องกับเนื้อเรื่องและมีส่วนช่วยสร้างบรรยากาศในเรื่อง เช่น บ้านร้างที่มี ไขแมงมุมจับอยู่ตามห้อง ฝุ่นจับหนาเกาะตามพื้นและฝาผนังน่าจะเป็นบ้านที่น่ากลัว คินที่มีพายุ ฝนตกหนักสมเป็นฉากของเหตุร้าย อีกประการหนึ่ง คือ มีความถูกต้องตามสภาพความเป็นจริง ฉากที่มีความถูกต้องตามสภาพภูมิศาสตร์และเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์จะช่วยเสริมให้เรื่องมีคุณค่าเพิ่มขึ้น ตรงกันข้ามกับจุดอ่อนของฉากในบางเรื่อง จะทำให้เรื่องนั้นมีคุณค่าลดลง

หทัยวรรณ ไชยะกุล (2544 : 15 - 29) ได้กล่าวไว้ว่า ฉากอาจเป็นสถานที่จริง ๆ ที่มีอยู่หรือไปดูไปสัมผัสได้ เช่น ฉากกรุงเทพมหานคร ฉากริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นต้น หรือฉากที่เกิดจากจินตนาการของกวีผู้สร้างเรื่อง เช่น ฉากป่าหิมพานต์ ฉากวิมานนิมพิล ฉากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เป็นต้น ทั้งนี้ฉากและบรรยากาศเป็นสิ่งที่สำคัญ ซึ่งจะมีการสร้างฉากด้วยวิธีการต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. สร้างฉากให้เหมือนจริง การสร้างฉากประเภทนี้ ผู้เขียนจำเป็นต้องมีความรู้ในทางประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา วิทยาศาสตร์และธรรมชาติวิทยา
2. สร้างฉากตามอุดมคติ มีลักษณะของฉากที่ต่างไปจากความเป็นจริงแต่ไม่เรียกว่าเป็นการสร้างแบบเหนือจริง (Surrealistic) เพราะไม่ได้มุ่งให้เกิดความตื่นเต้นทางอารมณ์เป็นพิเศษ การสร้างฉากตามอุดมคติ จะมีการสร้างฉากในลักษณะที่ผู้เขียนเห็นว่าควรจะเป็น คือ มีลักษณะที่ดีกว่าที่เป็นอยู่จริง เช่น ฉากในชนบท ผู้เขียนอาจกำหนดให้มีแม่น้ำไหลผ่านหมู่บ้าน ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วหลายหมู่บ้านในชนบทขาดน้ำใช้ในการเกษตร การสร้างฉากชนิดนี้เรียกได้ว่า สร้างตามสิ่งที่ควรจะเป็นหรือน่าจะมีดีกว่าที่เป็นอยู่จริง
3. สร้างฉากในลักษณะของมัลแทนศิลป์ คือ ฉากที่อาศัยสุนทรีย์ลักษณะของภาษาหรือศิลปะทางภาษา บรรยายลักษณะของป่า ภาพสัตว์ต่างๆ ทั้งบนบกและในน้ำ โดยไม่ได้คำนึงถึงความเป็นไปได้ตามธรรมชาติ แต่ถือเอาความงามของภาษาและธรรมชาติตามความคิดของตนเป็นหลัก
4. สร้างฉากให้มีลักษณะเหนือจริง เป็นฉากที่มุ่งความตื่นเต้นทางอารมณ์มากกว่ามุ่งบันทึกความเป็นจริงของสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ
5. สร้างฉากตามประเพณีนิยม เป็นฉากที่สอดคล้องกับความเป็นจริง เช่น เมื่อตัวละครเข้าไปในป่าก็ต้องมีฉากและบรรยากาศของป่าเขา มีไม้หนานาพรรณ มีสรรพสัตว์มากมายส่งเสียงร้องในพงไพร

นอกจากนี้ มานพ ถนอมศรี (2546 : 66) ได้กล่าวไว้ว่า ฉาก หมายถึง สถานที่ที่เกิดเหตุการณ์ตามเรื่องราวที่ผูกแต่งไว้เพื่อให้ผู้อ่านสามารถมองเห็นภาพเหตุการณ์ที่เกิดตามโครงเรื่องและเป็นสถานที่ซึ่งตัวละครได้แสดงบทบาทของตน

กล่าวได้ว่า จาก หมายถึง สถานที่ เวลา และบรรยากาศหรือสิ่งแวดล้อมทั้งหลายที่เป็นส่วนประกอบสำคัญช่วยให้ตัวละครแสดงบทบาทปรากฏตามสถานการณ์ของเรื่องได้อย่างสมจริง จากมีความสำคัญที่ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพการแสดงออกของตัวละครได้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้เกณฑ์การวิเคราะห์กลวิธีการสร้างจากตามแนวทางของรัถพร ชังธาดา เป็นหลักและใช้หลักการของท่านอื่นประกอบการวิเคราะห์ด้วย

5. บทสนทนา (Dialogue)

ผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านได้ให้ความหมายและคำอธิบายเกี่ยวกับบทสนทนาในนวนิยายไว้ดังนี้

การแต่งดังนี้

น่าสนใจ

ชี้แจงตรง ๆ

กุหลาบ มัลลิกะมาส (2517 : 48) กล่าวถึงวัตถุประสงค์สำคัญในการใช้บทสนทนาใน

1. เพื่อช่วยดำเนินเรื่อง แทนการบรรยายของผู้แต่ง ทำให้เรื่องดำเนินต่อไปอย่าง

2. เพื่อช่วยให้รู้จักตัวละครในเรื่อง ทั้งรูปร่างหน้าตาและนิสัยใจคอ โดยผู้แต่งไม่ต้อง

3. ช่วยให้มีวิธีการไม่ซ้ำซาก คือ เปลี่ยนเป็นสนทนาบ้าง เป็นการบรรยายบ้าง

4. สร้างความสมจริง คำพูดที่สมมติว่าเป็นถ้อยคำจริงๆ ของตัวละครทำให้รู้สึกใกล้ชิดกับความเป็นจริงมากกว่าคำบรรยายของผู้แต่ง

5. ทำให้บทประพันธ์น่าอ่าน น่าสนใจและมีชีวิตชีวาขึ้น โดยเฉพาะบทสนทนาที่คมคาย มีอารมณ์ขันหรือพูดได้ถูกต้องตามฐานะของตัวละครและสมกับบทบาทในตอนนั้นๆ

สุทธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2525 : 66) ได้เสนอแนะถึงกลวิธีการใช้บทสนทนาไว้ว่าบทสนทนา คือ ถ้อยคำที่ตัวละครพูดจาโต้ตอบกัน บทสนทนาที่ดีเป็นบทสนทนาที่มีกลวิธีการเลือกเสริมแต่งให้ได้คุณลักษณะดังนี้

1. ช่วยให้เนื้อเรื่องสืบหน้าไป คือ ใช้บทสนทนานั้นแทนการเล่าเรื่องหรือบอกเหตุการณ์บางอย่างโดยปริยาย

2. ช่วยให้แลเห็นนิสัยของตัวละครนั้นๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เข้าทำนองที่ว่าสำเนียงบอกภาษา กิริยาบอกตระกูล

3. ช่วยให้แลเห็นสภาพสังคม ประเพณีวัฒนธรรม การศึกษา สภาพเศรษฐกิจการเมืองการปกครองและอื่นๆ

ทวีศักดิ์ ญาณประทีป (2537 : 76-78) ได้กล่าวถึง จุดประสงค์ในการใช้บทสนทนาในนวนิยายไว้ดังนี้

1. เพื่อช่วยดำเนินเรื่องแทนการบรรยาย
2. เพื่อช่วยให้รู้จักตัวละครในเรื่องทั้งรูปร่าง ลักษณะหน้าตาและนิสัยใจคอโดยที่ผู้เขียนไม่ต้องชี้แจงตรง ๆ
3. เพื่อช่วยให้มีวิธีการที่หลากหลายในการดำเนินเรื่อง คือ เปลี่ยนเป็นสนทนาหรือบรรยายบ้างที่เป็นเช่นนี้ เพื่อมิให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกเบื่อหน่าย
4. เพื่อสร้างความสมจริง คำพูดที่สมมติว่าเป็นถ้อยคำจริง ๆ ของตัวละครทำให้รู้สึกใกล้ชิดกับความเป็นจริงมากกว่าคำบรรยายของผู้เขียน
5. เพื่อทำให้บทประพันธ์น่าอ่าน น่าสนใจและมีชีวิตชีวาขึ้น โดยเฉพาะบทสนทนาที่คมคาย มีอารมณ์ขัน หรือพูดได้ตามฐานะของตัวละครและสมกับบทบาทในตอนนั้น

สายใจ อินทร์มรรย (2541 : 221) ได้กล่าวถึงบทสนทนาไว้ว่า บทสนทนา หมายถึง ถ้อยคำในการสนทนาระหว่างตัวละครในเรื่อง การสนทนานั้นนับเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของนวนิยาย เพราะบทสนทนาจะช่วยสร้างความสมจริงจะบอกลักษณะนิสัย อุปนิสัยใจคอของตัวละคร ช่วยให้การดำเนินเรื่องและช่วยให้งานประพันธ์น่าอ่าน ลักษณะของบทสนทนาที่ดีนั้นต้องมีลักษณะเป็นธรรมชาติคล้ายคลึงกับบุคคลพูดคุยกันในชีวิตจริง ต้องมีความเหมาะสมกับบุคลิกลักษณะของตัวละครแต่ละตัวด้วย คือ ต้องเหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ ครอบครัวยการศึกษา สถานภาพทางสังคม ตลอดจนอุปนิสัยใจคอของตัวละคร บทสนทนาในนวนิยายจะต้องแยกออกจากบทบรรยายหรือบทพรรณนา อย่างเห็น ได้เด่นชัด บทสนทนาที่ดีนั้นควรจะเป็นบทสนทนาขนาดสั้นและยาวสลับกัน โดยมีบทพรรณนาคั่นและจะต้องมีความสมจริง

คนขาว วังศ์ระชัย (2542 : 125) ได้เสนอแนะไว้ว่า บทสนทนาเป็นถ้อยคำที่ตัวละครใช้โต้ตอบกันในเรื่อง บทสนทนาในนวนิยายจึงมีความจำเป็นมากเพราะจะช่วยให้เรื่องสนุกสนานสนใจ และเป็นส่วนช่วยให้นวนิยายมีลักษณะสมจริงมากยิ่งขึ้น บทสนทนาที่ดีจึงต้องเหมาะสมกับบุคลิกภาพ สภาพแวดล้อม ฐานะทางสังคม เศรษฐกิจและการศึกษาของตัวละคร บทสนทนาที่ดีควรมีลักษณะที่สั้น ทำให้เข้าใจได้ง่าย บทสนทนาจะช่วยทำให้ผู้อ่านรู้จักบุคลิกลักษณะ อุปนิสัยและอารมณ์ของตัวละครได้ดีขึ้นอีกทางหนึ่ง

สมัย วิถีรุ่งโรจน์ (2542 : 52) ได้อธิบายว่า บทสนทนาของตัวละครอาจจะสั้นบ้างยาวบ้างให้เป็นไปตามธรรมชาติ บทสนทนาจะช่วยทำให้ผู้อ่านทราบรายละเอียดของเรื่องและลักษณะนิสัยของตัวละครนั้น ๆ

สุนทรี คุณจักร (2547 : 84) ได้กล่าวไว้ว่าบทสนทนาเป็นสื่อที่ถ่ายทอดเนื้อหาเรื่องราวต่าง ๆ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจโดยให้ตัวละครเป็นผู้สื่อสารกัน บทสนทนาจะเป็นภาพสะท้อนให้เห็นลักษณะของตัวละครได้ดียิ่งขึ้น ทั้งยังมีส่วนช่วยในการดำเนินเรื่อง และยังทำให้น่าสนใจ น่าติดตาม การใช้

บทสนทนาจะช่วยให้เกิดความสมจริงมากยิ่งขึ้น ดังนั้น บทสนทนาที่ดี จึงควรมีความสมจริงเป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ควรเยิ่นเย้อหรือยาวเกินไป รวมทั้งควรมีส่วนร่วมให้เรื่องดำเนินไปอย่างเหมาะสมกลมกลืน

วิบูลย์วรรณ มุสิกนุเคราะห์ (2549 : 222) กล่าวว่า บทสนทนาเป็นคำพูดของตัวละครที่ใช้โต้ตอบกันในเรื่องบทสนทนาที่ดีจะต้องเน้นให้เหมือนกับคำสนทนาในชีวิตของคนจริงๆ มากที่สุด ควรมีขนาดสั้นจะทำให้เข้าใจง่ายและน่าอ่านมากกว่าบทสนทนาขนาดยาว เมื่อตัวละครสนทนากัน 2 คน อาจไม่จำเป็นต้องบอกว่าใครพูดประโยคไหนเสมอไป เพราะจากข้อความพูดของตัวละคร ผู้อ่านก็จะทราบเองว่าเป็นคำพูดของใคร ถ้าบอกทุกประโยคอาจทำให้ผู้อ่านเห็นเป็นเรื่องน่ารำคาญก็ได้

ทั้งนี้สรุปได้ว่า บทสนทนา หมายถึง ถ้อยคำที่ตัวละครใช้โต้ตอบกันในเรื่องบทสนทนาจำเป็นมากเพราะจะช่วยให้เรื่องสนุก น่าสนใจและมีส่วนทำให้นวนิยายมีความสมจริง บทสนทนาที่ดีจะต้องเหมาะสมกับบุคลิกภาพ สภาพแวดล้อม สถานะทางสังคม เศรษฐกิจและการศึกษาของตัวละคร ดังนั้น ผู้วิจัยจะใช้เกณฑ์การวิเคราะห์กลวิธีเกี่ยวกับการสร้างบทสนทนาตามหลักการดังกล่าว

เกณฑ์การตัดสินนวนิยายเยาวชนรางวัลแว่นแก้ว

โครงการประกวดวรรณกรรมเยาวชนรางวัลแว่นแก้ว (www.nanmeebooks.com) มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริม พัฒนาการเขียนวรรณกรรมสำหรับเยาวชนที่มีคุณภาพซึ่งเขียนโดยคนไทย ให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนไทยอ่านวรรณกรรมสำหรับเยาวชนที่เขียนโดยคนไทยมากขึ้น สร้างบรรยากาศการอ่านและการเขียนวรรณกรรมสำหรับเยาวชนให้เกิดขึ้นในสังคมไทยอย่างต่อเนื่องและมีเกณฑ์การพิจารณาตัดสินผลงานประเภทนวนิยายสำหรับเยาวชน ดังนี้

1. ลักษณะงานเขียนเป็นนวนิยายสำหรับเยาวชน โดยต้องมีย่อหน้าประกอบของนวนิยายคือ

- 1.1 โครงเรื่อง
- 1.2 แก่นเรื่อง
- 1.3 การสร้างตัวละคร
- 1.4 การดำเนินเรื่อง

2. เนื้อหาสาระเหมาะสมแก่เยาวชนส่งเสริมจินตนาการหรือสะท้อนภาพชีวิตสังคมไทย

3. เนื้อเรื่องมีอรรถรสชวนอ่านและมีคุณค่าในเชิงวรรณศิลป์ จริยธรรม
4. สำนวนภาษาสละสลวย กระชับและมีความเหมาะสม
5. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และช่วยพัฒนาเยาวชนในด้านต่างๆ

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

การพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ชั้นปี มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขทั้งในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2553 : 5-45) ได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ไว้ทั้งหมด 8 ประการ ดังนี้

- 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
- 2) ซื่อสัตย์สุจริต
- 3) มีวินัย
- 4) ใฝ่เรียนรู้
- 5) อยู่อย่างพอเพียง
- 6) มุ่งมั่นในการทำงาน
- 7) รักความเป็นไทย
- 8) มีจิตสาธารณะ

ทั้งนี้ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ทั้ง 8 ประการ มีนิยามและตัวชี้วัด ดังนี้
รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดีของชาติ
ธำรงไว้ซึ่งความเป็นชาติไทย ศรัทธา ยึดมั่นในศาสนาและเคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

ผู้ที่รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ คือ ผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดีของชาติมีความสามัคคีปรองดอง ภูมิใจ เชิดชูความเป็นไทย ปฏิบัติตนตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ และแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

ตัวชี้วัด

1. เป็นพลเมืองดีของชาติ
2. ธำรงไว้ซึ่งความเป็นชาติไทย
3. ศรัทธา ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักศาสนา
4. เคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

ข้อสัจธรรม

ข้อสัจธรรม หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในความถูกต้องประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองและผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ

ผู้ที่มีความข้อสัจธรรม คือ ผู้ประพฤติตรงตามความเป็นจริงทั้งกาย วาจา ใจและยึดหลักความจริง ความถูกต้องในการดำเนินชีวิต มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด

ตัวชี้วัด

1. ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองทั้งกาย วาจา ใจ
2. ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อผู้อื่นทั้งทางกาย วาจา ใจ

มีวินัย

มีวินัย หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในข้อตกลง กฎเกณฑ์และระเบียบข้อบังคับ ของครอบครัว โรงเรียนและสังคม

ผู้ที่มีวินัย คือ ผู้ที่ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียนและสังคมเป็นปกติวิสัย ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

ตัวชี้วัด

ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียนและสังคม

ใฝ่เรียนรู้

ใฝ่เรียนรู้ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียนแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

ผู้ที่ใฝ่เรียนรู้ หมายถึง ผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงความตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียนและเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ แสวงหาความรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ด้วยการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม บันทึกความรู้ วิเคราะห์ สรุปเป็นองค์ความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอด เผยแพร่และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ตัวชี้วัด

1. ตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียนและเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้
2. แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ด้วยการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม บันทึกความรู้ วิเคราะห์ สรุปเป็นองค์ความรู้และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

อยู่อย่างพอเพียง

อยู่อย่างพอเพียง หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีและปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคม ได้อย่างมีความสุข

ผู้ที่อยู่อย่างพอเพียง หมายถึง ผู้ที่ดำเนินชีวิตอย่างประมาณตน มีเหตุผล รอบคอบ ระมัดระวัง อยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความรับผิดชอบ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่าง ๆ มีการวางแผนป้องกันความเสี่ยงและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

ตัวชี้วัด

1. ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม
2. มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

มุ่งมั่นในการทำงาน

มุ่งมั่นในการทำงาน หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจและรับผิดชอบในการทำหน้าที่การทำงานด้วยความเพียรพยายาม อุตุน เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย

ผู้มุ่งมั่นในการทำงาน คือ ผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงความตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเพียรพยายาม ทนเพิกัดกาย กำลังใจ ในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่กำหนดด้วยความรับผิดชอบและมีความภาคภูมิใจในผลงาน

ตัวชี้วัด

1. ตั้งใจและรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่การทำงาน
2. ทำงานด้วยความเพียรพยายามและอุตุนเพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย

รักความเป็นไทย

รักความเป็นไทย หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าร่วมอนุรักษ์ สืบทอดภูมิปัญญาไทย ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรมใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

ผู้รักความเป็นไทย คือ ผู้ที่มีความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่า ชื่นชม มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ สืบทอด เผยแพร่ภูมิปัญญาไทย ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรมมีความกตัญญู กตเวที ใช้ภาษาไทยในการสื่อสารอย่างถูกต้องเหมาะสม

ตัวชี้วัด

1. ภาคภูมิใจในขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะวัฒนธรรมไทยและมีความกตัญญู กตเวที
2. เห็นคุณค่าและใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้อง
3. อนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาไทย

มีจิตสาธารณะ

มีจิตสาธารณะ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชนและสังคม ด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทน

ผู้ที่มีจิตสาธารณะ หมายถึง ผู้ที่มีลักษณะเป็นผู้ให้และผู้ช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปันความสุขส่วนตนเพื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวม เข้าใจ เห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้วยร่างกาย สติปัญญา ลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาหรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดในชุมชน โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

ตัวชี้วัด

1. ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจและพึงพอใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน
2. เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม

ทั้งนี้คุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นคุณลักษณะภายในของบุคคล ซึ่งเกี่ยวข้องกับ สังคม อารมณ์ ความรู้สึกที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมตามที่สังคมต้องการ ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 8 ประการ ได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์, ซื่อสัตย์สุจริต, มีวินัย, ใฝ่เรียนรู้, อยู่อย่างพอเพียง, มุ่งมั่นในการทำงาน, รักความเป็นไทย, มีจิตสาธารณะและตัวชี้วัดที่หลักสูตรระบุไว้แล้วนั้น นำมาเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ตัวละครนวนิยายเยาวชนที่ชนะการประกวดรางวัลแว่นแก้วทั้ง 7 เรื่อง

แนวคิด ทฤษฎีวิเคราะห์วรรณกรรม

เรื่องของแนวคิดและทฤษฎีวิเคราะห์วรรณกรรมได้มีผู้เสนอแนะวิธีการวิเคราะห์จากองค์ประกอบต่างๆ ไว้พอสรุปได้ดังนี้

บุญยงค์ เกศเทศ (2525 : 16-19) กล่าวว่า การวิเคราะห์โครงสร้างของเรื่องทั้งหมดเรื่องที่ด้นั้น ต้องมีโครงสร้างที่มีระบบ สมบูรณ์และไม่สับสนวนวายจนเกินไป ต้องมีเอกภาพ มีความสัมพันธ์สอดคล้องกลมกลืนกัน และการพิจารณารายละเอียดขององค์ประกอบของเรื่องซึ่งควรจะมี ความสัมพันธ์กัน

กุหลาบ มัลลิกะมาส (2517 : 40-41) ได้เสนอแนะแนวทางในการวิเคราะห์นวนิยายซึ่งอาจจะวิเคราะห์ตามหัวข้อต่อไปนี้

1. โครงเรื่อง และเหตุการณ์ในเรื่อง
2. ตัวละครในเรื่อง

3. เวลาและสถานที่

4. ทักษะอันเป็นสาระของเรื่อง

5. เทคนิคในการแต่ง สไตล์และทางเสียง

ทั้งนี้ กุหลาบ มัลลิกะมาส (2517 : 41) ได้อธิบายไว้ว่า หน้าที่สำคัญของเรื่องประเภทนวนิยาย คือการนำเสนอเรื่องหรือเล่าเรื่อง จุดสำคัญที่สุดของวรรณกรรมประเภทนี้ จึงอยู่ที่การเล่าเรื่องให้น่าสนใจให้ผู้อ่านต้องการอ่านเรื่องราวต่างๆ ไปไม่รู้จักสิ้นสุดและในวรรณกรรมจะมีคำถามได้เสมอว่า เรื่องที่เกิดขึ้นเกิดกับใคร เกิดขึ้นที่ไหน เมื่อใด เพราะฉะนั้นในเรื่อง จึงมีบุคคลคือ ตัวละครในเรื่อง เวลา สถานที่รวมอยู่ด้วยและกุหลาบ มัลลิกะมาส (2517 : 74-75) ได้กล่าวอีกว่าการศึกษาคำประกอบเป็นหลักสำคัญในการพิจารณาวิจลัวรรณกรรม โดยถือว่าส่วนต่างๆ จะต้องมียุทธศาสตร์ “ประสาน” กัน (Hamony) การประสานกัน คือ ลักษณะที่ทุกส่วนมีความเนื่องกัน บางที่ส่วนที่ตรงข้ามกัน (Contrast) ก็ถือว่าประสานกันได้ ในการวิจารณ์วรรณกรรม ความประสานในลักษณะของความกลมกลืน ความขัดแย้งตลอดความเป็นตรงกันข้ามในส่วนต่างๆ ที่วิเคราะห์วรรณกรรม เช่น โครงเรื่อง โครงเรื่องใหญ่กับโครงเรื่องย่อย อาจมีลักษณะตรงกันข้ามในรายละเอียด แต่จะประสานกันอย่างมีเอกภาพเป็นเรื่องที่สมบูรณ์หรือส่วนที่เป็นบทสนทนา การใช้ถ้อยคำจะกลมกลืนกับนิสัยตัวละครหรือการสร้างนิสัยตัวละครให้มีความขัดแย้งแตกต่างเพื่อสนับสนุนลักษณะนิสัยของตัวละครแต่ละตัวให้เด่นชัดขึ้น

กุหลาบ มัลลิกะมาส (2517 : 108) ได้อธิบายถึงลักษณะคุณสมบัติที่ถือว่าเป็นเครื่องช่วยให้วรรณกรรมมีคุณค่า ได้แก่

1. ความซับซ้อนในการแต่ง หมายถึง การซับซ้อนในการสร้างโครงเรื่องจาก ตัวละครให้ผู้อ่านได้เห็น โลกกว้างขวางเห็นบุคลิกลักษณะนิสัยหลายลักษณะที่ทำให้เรื่องสนุกสนาน น่าสนใจ มีทักษะต่างๆ หลากแง่มุมเกี่ยวกับสังคม จริยธรรม ศาสนา เป็นการชวนให้ผู้อ่านได้คิดเห็นตามทักษะต่างๆ เหล่านั้น

2. ความมีเอกภาพ นั่นคือความซับซ้อนต่างๆ เหล่านั้นต้องมีส่วนที่ประสานกันและมีจุดมุ่งหมายจะจางจะต้องแสดงถึงจุดเด่นและรายละเอียดต่างๆ จะสัมพันธ์กันเป็นอย่างดีไม่แยกเป็นอิสระโดดเดี่ยว

เจือ สตะเวทิน (2518 : 74-75) ได้กล่าวไว้ว่า นวนิยายเรื่องหนึ่งก็เหมือนนาฬิกาเรือนหนึ่ง คือ ประกอบไปด้วยกลไกต่างๆ ที่เกี่ยวข้องผูกพันกันอยู่อย่างสลับซับซ้อนและสิ่งที่ทำให้เรื่องเดินนั้นในภาษาการประพันธ์เรียกว่าองค์ประกอบ ที่เกี่ยวข้องกัน ประกอบไปด้วย

1. ข้อคิดสำคัญของเรื่อง (Theme)

2. โครงเรื่อง (Plot)

3. ตัวละคร (Charactor)
4. บทสนทนา (Dialogue)
5. ฉาก (Setting)

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2518 : 25) ได้เสนอแนวทางในการวิเคราะห์นวนิยายตามหัวข้อต่อไปนี้ คือ

1. โครงเรื่อง
2. เนื้อเรื่อง
3. แนวคิด
4. ตัวละคร
5. ฉาก
6. ทักษะหรือปรัชญาของผู้ประพันธ์
7. สำนวนภาษา
8. คุณค่าของนวนิยาย

รัตนฤทัย สัจจพันธุ์ (2525 : 59-62) ได้อธิบายถึงหลักเกณฑ์ในการวิจารณ์และประเมินค่านวนิยายไว้ดังนี้

1. พิจารณาในแง่เนื้อเรื่อง ลักษณะสำคัญของเนื้อหาในงานเขียนชนิดนี้ คือ ความสมจริง การพิจารณาในแง่ความสมจริงของนวนิยาย เราต้องวิเคราะห์ คือ ชำแหละ แยกแยะ งานเขียนชิ้นนั้น ออกเป็นส่วน ๆ ลักษณะของนวนิยายประกอบด้วยส่วนสำคัญหลายอย่าง เช่น โครงเรื่อง แก่นเรื่อง ตัวละครและฉาก

2. พิจารณาในแง่ศิลปะการแต่งมีแนวทางการพิจารณากลวิธีการแต่ง มีวิธีพิจารณา ดังนี้

2.1 กลวิธีดำเนินเรื่องได้แก่

- 2.1.1 ดำเนินเรื่องตามลำดับเหตุการณ์
- 2.1.2 ใช้กลวิธีย้อนเรื่องไปมา
- 2.1.3 ใช้กลวิธีการเล่าเรื่องด้วยจดหมาย
- 2.1.4 การเลือกผู้เล่าเรื่อง

2.2 แนวคิด ได้แก่

- 2.2.1 แนวคิดสำคัญ
- 2.2.2 ทักษะของผู้ประพันธ์

2.3 สำนวนภาษา

3. พิจารณาในแง่ของผลสะท้อนของการอ่าน

3.1 ความเพลิดเพลินทางอารมณ์

3.2 ความเพลิดเพลินทางสติปัญญา

สุริวงค์ พงศ์ไพบูลย์ (2525 : 105) กล่าวถึง เกณฑ์การประเมินค่าวรรณกรรมไว้ดังนี้ สิ่งที่เราจะศึกษาได้แก่องค์ประกอบในด้านต่างๆ ซึ่งได้แก่ แก่นของเรื่องเป็นไปในทางสร้างสรรค์เพียงใด ส่งผลกระทบต่อระดับจิตใจและพฤติกรรมตามมาอย่างไร มีลักษณะสมจริงต่อสภาพสังคมเพียงใด และโครงเรื่องมีสัมพันธ์ภาพและเอกภาพเพียงใด มีศิลปะในการเปิดเรื่อง การลำดับเหตุการณ์ในเรื่องและการปิดเรื่องที่เหมาะสมและประทับใจเพียงใด เนื้อเรื่องก็ผูกพันกับความเข้าใจวิถีชีวิตเพียงใด ตัวละครช่วยให้นิยามชีวิตอย่างไร การจำลองตัวละครมีความสมจริงต่อธรรมชาติของมนุษย์ตามฐานะของสังคมและสติปัญญาเพียงใด มีกลวิธีในการสร้างและรักษานิสัยตัวละครได้ดีเพียงใด

ธวัช ปุณโณทก (2527 : 105 – 106) ได้เสนอแนะไว้ว่า ต้องวิเคราะห์แยกแยะนวนิยายที่จะศึกษาอย่างทุกแง่ทุกมุม แล้วหยิบยกขึ้นมาวิจารณ์แสดงความคิดเห็นของผู้วิจารณ์อย่างเป็นธรรมชาติเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นแบบอัตวิสัยหรือมีอคติอย่างใดอย่างหนึ่ง สิ่งที่จะต้องศึกษาอย่างละเอียดมี 3 ประการ คือ

1. พิจารณาในแง่เนื้อหา นวนิยายมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับชีวิตและสังคมมนุษย์เป็นการจำลองสภาพชีวิตและสังคมอย่างมีศิลปะ จึงต้องศึกษาว่าเนื้อหานั้นๆ มีความสมจริงเพียงไรและมีแนวคิดแก่สังคมอย่างไร รวมถึงมีความจริงใจต่อชีวิตและสังคมที่มีความยุติธรรม เสมอภาคเพียงไร โดยแบ่งพิจารณาได้ดังนี้

1.1 โครงเรื่องผู้เขียนได้ผูกโครงเรื่องมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นลำดับสมเหตุสมผลเป็นไปตามลำดับความคิดสะท้อนสภาพสังคมได้สมจริงเพียงไร

1.2 ตัวละคร ศึกษาบุคลิกลักษณะของตัวละครสำคัญๆ ว่ามีการสร้างตัวละครได้เหมาะสมกับเรื่องเพียงไร

1.3 แก่นเรื่องหรือแนวคิดเป็นจุดสำคัญของการที่จะพิจารณาในเชิงคุณภาพของนวนิยาย นั้น ๆ การผูกเรื่องให้เร้าใจตรงใจผู้อ่าน แต่ไม่ได้เน้นการใส่แนวคิดอันเป็นประเด็นสำคัญของนวนิยายจะทำให้นวนิยายหย่อนคุณค่าลง

1.4 ฉาก ฉากเป็นส่วนประกอบของนวนิยายที่ทำให้ผู้อ่านทราบถึงสภาพการณ์บรรยากาศและทำให้การดำเนินเรื่องเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

1.5 บทสนทนา คำพูดระหว่างตัวละครมีส่วนในการแสดงออกทางพฤติกรรมของตัวละครและเข้าใจอุปนิสัยของตัวละคร

2. พิจารณาในแง่การประพันธ์ มีดังนี้

2.1 กลวิธีการดำเนินเรื่อง หมายถึง การจัดลำดับเรื่องอย่างมีศิลปะโดยการลำดับเรื่องว่าจะเอาตอนใดขึ้นก่อนหรือจะเก็บงำตอนใดไว้ก่อน หรือใช้วิธีการย้อนเรื่องไปมา

2.2 แนวคิดของเรื่อง คือ ส่วนที่เป็นความนึกคิด ความคิดเห็นของผู้เขียน สอดแทรกลงไปในวรรณกรรม

3. พิจารณาจากผลสะท้อนจากการอ่าน ในการพิจารณาด้านผลสะท้อน มีดังนี้

3.1 ความเพลิดเพลินทางอารมณ์ หรือประเทืองอารมณ์ คือ นวนิยายนั้นสามารถให้ความพึงใจแก่ผู้อ่าน เราตั้งใจผู้อ่านให้ติดตามเรื่อง โดยตลอดไม่เบื่อหน่าย

3.2 ประเทืองปัญญา คือ พิจารณาในด้านที่นวนิยายนั้นให้แนวคิดความรู้ใหม่ ๆ แก่ผู้อ่านอย่างมีสาระเพียงไร

วิทย์ ศิวะศรียานนท์ (2531 : 149-150) ได้กล่าวถึงลักษณะของการวิเคราะห์วิจารณ์ไว้ว่า การวิจารณ์ที่แท้จริง คือ การพิจารณาลักษณะของบทประพันธ์ แยกแยะส่วนประกอบที่สำคัญและหยิบยกออกมาแสดงว่า ไพเราะงดงามเพียงไร วิเคราะห์ความหมายของบทประพันธ์นั้นถ้าความหมายซ่อนเร้นอยู่ก็ใช้ปัญญาขยี้ไปให้เห็นทะลุปรุโปร่งและแสดงให้ผู้อ่านเห็นตามถ้าความหมายกระจัดกระจายอยู่ก็พยายามปะติดปะต่อให้เป็นรูปคำพอบที่ผู้อ่านจะเข้าใจได้ แสดงศิลปะและแนวความคิดของผู้ประพันธ์ ซึ่งเป็นแนวทางในการแต่งหนังสือนั้น นอกจากจะต้องเผยให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบต่างๆ ของงานนั้นและชี้ให้เห็นด้วยว่าแต่ละส่วนมีความสำคัญต่อส่วนรวมเพียงไร รวมความว่าการวิจารณ์ คือ การแสดงให้เห็นว่าหนังสือนั้นมีลักษณะอย่างไร ทั้งในส่วนเนื้อเรื่อง ความคิด ความเห็นและทำนองแต่ง เมื่อได้อธิบายลักษณะของหนังสือให้ผู้อ่านเข้าใจแล้วจึงวินิจฉัยลงไปว่า หนังสือที่ดีไม่ใช่อะไร ควรจัดไว้ในชั้นไหน ข้อสำคัญอยู่ที่ว่าผู้อ่านต้องการเข้าใจและอธิบายลักษณะของหนังสือเป็นส่วนของที่เกี่ยวกับปัญญา เหตุผล เหตุการณ์ และเรื่องราว ที่เป็นหลักฐานจริงๆ การอธิบายหนังสืออาจทำได้ละเอียดถูกต้องตามหลักวิทยาศาสตร์ได้แต่การวินิจฉัยคุณค่าไม่สามารถจะทำให้แน่นอนตายตัวได้แนวการวิจารณ์มีสองประการสำคัญ คือ มีการวิเคราะห์เพื่ออธิบายลักษณะประการหนึ่งและการวิจารณ์เพื่อวินิจฉัยคุณค่าอีกประการหนึ่ง ซึ่งจะต้องทำควบคู่กันไป จะแยกศึกษาเพียงประการใดประการหนึ่งไม่ได้ เพราะจะทำให้การศึกษาเกี่ยวกับวรรณคดีหรือวรรณกรรมนั้นขาดตอน ไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร

วรรณ บัวเกิด (2538 : 647-649) ได้อธิบายเกี่ยวกับแนวทางการวิเคราะห์นวนิยาย ซึ่งมีแนวทางดังนี้

1. การวิเคราะห์โครงเรื่อง จะพิจารณาในแนวทางต่อไปนี้

1.1 เหตุการณ์ต่างๆ ในเรื่องมีความสัมพันธ์กันอย่างมีเอกภาพมีรายละเอียดเท่าที่จำเป็น

1.2 โครงเรื่องย่อต้องมีความสัมพันธ์ และสนับสนุน โครงเรื่องใหญ่ให้สมบูรณ์ ในลักษณะที่แตกต่างกันหรือเป็นคู่ขนานกัน

1.3 มีวิธีการเปิดปิดเรื่องน่าสนใจ มีการลำดับเรื่องตามลำดับ ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจง่ายขึ้น ด้วยวิธีการตามลำดับปฏิทิน หรือการเล่าเรื่องย้อนต้นสลับไปมาแต่ต้องไม่ซับซ้อนเกินไป

1.4 มีการสร้างความสนใจให้ผู้อ่านกระตือรือร้นที่จะรู้เรื่องต่อไป โดยการสร้างความขัดแย้งหรือปัญหา

1.5 การคลี่คลายปัญหาเป็นไปอย่างมีเหตุผลและลำดับขั้นตอนที่เหมาะสม

1.6 การใช้เหตุบังเอิญ หรือเหตุเหนือวิสัย เป็นไปอย่างเหมาะสม เพื่อให้การดำเนินเรื่องราบรื่น

1.7 เรื่องราวที่สร้างขึ้นช่วยชี้แนะให้ผู้อ่านเห็นโลกหรือสังคมกว้างขวางขึ้น

2. การวิเคราะห์แก่นเรื่อง ควรพิจารณาแก่นของเรื่องหรือแนวคิดที่ผู้แต่งสอดแทรกอยู่ในเนื้อเรื่องมีแนวทางดังนี้

2.1 เมื่ออ่านนวนิยายเรื่องใดเรื่องหนึ่งจบลง ต้องพยายามสรุปแนวคิดให้ได้ แนวคิดในนวนิยายส่วนมากมักเป็นเรื่องเกี่ยวกับความต้องการพื้นฐานด้านจิตใจของมนุษย์ตามหลักจิตวิทยา ได้แก่ ความรัก ความสนใจ อำนาจหรืออารมณ์สะเทือนใจ ตลอดจนความคิดเห็นต่างๆ

2.2 แก่นของเรื่องมีความเป็นไปได้เพียงไร แนวคิดในเรื่องสอดคล้องกับพฤติกรรมของคนในสังคมหรือไม่

2.3 แก่นของเรื่องเป็นการสร้างสรรค์เพียงไร แม้ว่านวนิยายจะมีจุดมุ่งหมายในการแต่งเพื่อความบันเทิงแก่ผู้อ่านก็ตาม แต่ต้องมีคุณค่าด้านการส่งเสริมจริยธรรมด้วย แก่นของเรื่องจึงควรช่วยพัฒนาจิตใจผู้อ่านในทางสูงส่งมากกว่าชักจูงในทางฝ่ายต่ำ

2.4 การเสนอแก่นเรื่องชัดเจนหรือไม่ ผู้เขียนมักสอดแทรกแนวคิดทุกตอนของเนื้อเรื่อง แต่ต้องไม่ชัดเจนจนเกินไปจนกลายเป็นการสอนผู้อ่าน ผู้อ่านจะสามารถสังเกตแนวคิดดังกล่าวจากการดำเนินเรื่องพฤติกรรมของตัวละคร เป็นต้น

3. วิเคราะห์กลวิธีการแต่งในด้านของ การดำเนินเรื่องผู้แต่งใช้วิธีการแบบใด การดำเนินเรื่องตามลำดับปฏิทิน การเล่าเรื่องย้อนต้นสลับไปมา หรือการเล่าเหตุการณ์ต่างสถานที่สลับไปมา

4. การวิเคราะห์ตัวละคร แนวทางการพิจารณา คือ ลักษณะนิสัยของตัวละครและตัวละครใดบ้างเป็นตัวสำคัญทำให้เนื้อเรื่องมีรสชาติขึ้นจนเรียกได้ว่าเป็นตัวเอกของเรื่อง ผู้เขียนสร้างตัวละครให้มีลักษณะนิสัยเช่นไร มีลักษณะนิสัยแบบคงที่หรือเปลี่ยนแปลง

5. การวิเคราะห์ฉาก ควรพิจารณาในด้านวิธีการใช้ฉาก และความถูกต้องชัดเจนของฉาก ได้แก่

5.1 ฉากและเหตุการณ์ในเรื่องมีความสอดคล้องกันหรือไม่ สภาพของสถานที่และเวลาเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดเหตุการณ์ หรือเป็นผลลัพธ์จากเหตุการณ์ ช่วยในการดำเนินเรื่อง ทำให้เรื่องสมจริง

5.2 ฉากช่วยให้ผู้อ่านมองเห็นลักษณะของตัวละครได้ชัดเจนหรือไม่ ฉากต้องสัมพันธ์กับบุคลิกภาพและลักษณะนิสัยของตัวละคร

5.3 ฉากมีผลต่ออารมณ์ของผู้อ่านเพียงใด การสร้างฉากในเรื่องควรก่อให้เกิดอารมณ์สะท้อนใจต่อผู้อ่าน

5.4 ฉากในเรื่องมีความเหมาะสมเพียงใด การบรรยายฉากต้องมีความถูกต้องทางภูมิศาสตร์ สภาพอากาศ สภาพของสถานที่ รายละเอียดปลีกย่อยและเวลาที่เกิดเหตุการณ์

เลกิง พันธุ์เลกิงอมร (2541 : 875) ได้อธิบายถึงแนวคิดในการสร้างฉากไว้ว่าถึงแม้นวนิยายจะเป็นเรื่องสมมติ แต่ก็เป็นเรื่องที่ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสมจริงเหมาะสมกลมกลืนอย่างสมเหตุสมผล ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของฉากและบรรยากาศ ก็ต้องมีความสมจริงและสมเหตุสมผลด้วย มิฉะนั้นฉากและบรรยากาศอาจเป็นจุดที่ทำให้นวนิยายอ่อนด้วยลงได้หลักในการสร้างฉากมีดังนี้

1. ฉากต้องสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง เพราะฉากและบรรยากาศที่ดีช่วยทำให้ผู้อ่านสามารถมองเห็นภาพได้ชัดเจน และมีส่วนทำให้ผู้อ่านได้กลิ่นไอของบรรยากาศเหมือนอยู่ในเหตุการณ์นั้นๆ

2. ฉากต้องสมจริงถูกต้องตามสภาพความเป็นจริง หมายถึง การสร้างฉากและบรรยายฉากที่มีอยู่จริงๆ ซึ่งถูกต้องตามหลักและสภาพธรรมชาติ

3. ฉากต้องสมเหตุสมผลกับการดำเนินเรื่องและความเป็นไปได้ ซึ่งสามารถเอื้อต่อการพิจารณาความต่อเนื่องและความสมเหตุสมผลของพฤติกรรมตัวละครในภายหลัง

สมัย วิถีรุ่งโรจน์ (2542 : 26-36) ได้กล่าวว่า บทสนทนาเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของวรรณกรรมประเภทบันเทิงคดีที่จะช่วยให้เห็นลักษณะของตัวละคร ทั้งรูปร่างหน้าตาและนิสัยใจคอ ทั้งยังช่วยให้เรื่องดำเนินไปแทนการบรรยายหรือพรรณนา ทำให้เรื่องไม่ซ้ำซาก น่าเบื่อ แต่มีชีวิตชีวาและมีลักษณะสมจริง ดังนั้นบทสนทนาที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

1. มีความเป็นธรรมชาติ หรือมีความสมจริง คือ ถ้อยคำที่ตัวละครใช้พูดโต้ตอบกันนั้น ควรมีลักษณะเหมือนคำพูดของบุคคลที่มีชีวิตอยู่จริงในสังคมเหมาะสมกับบุคลิกลักษณะของตัวละคร เหมาะสมกับเพศ วัย สถานะ การศึกษาและสภาพแวดล้อม

2. มีความคงที่ คือ ให้ผู้อ่านได้ความรู้สึกว่า ตัวละครแต่ละตัวมีลักษณะเฉพาะตัวซึ่งผู้เขียนต้องสามารถทำให้ตัวละครพูดโดยตัวละครเอง ไม่ใช่ทำให้ผู้อ่านรู้สึกว่าเป็นคำพูดของผู้เขียน แต่ต้องให้บทสนทนาของตัวละครแต่ละตัวได้แสดงน้ำเสียงเฉพาะตัว ทำให้ตัวละครแยกออกจากกัน ไม่ใช่ตัวละครทั้งเรื่องพูดหรือใช้น้ำเสียงเหมือนกันหมด

3. มีประโยชน์ต่อผู้เขียน เพื่อจะใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินเรื่องให้คืบหน้าและนำไปจนถึงจุดประสงค์ของผู้เขียน โดยไม่ต้องใช้บทบรรยายหรือพรรณนาความยาวๆ นอกจากนี้ยังใช้เป็นเครื่องมือส่งความคิด ความเชื่อ ทรรศนะหรือคตินิยมของผู้เขียนสื่อไปยังผู้อ่าน

ทั้งนี้ยังได้อธิบายถึงการวิเคราะห์แก่นเรื่องจากวรรณกรรมว่า แก่นเรื่องมักจะสัมพันธ์กับโครงเรื่องและเนื้อเรื่อง ซึ่งจะพิจารณาได้จาก

1. ชื่อเรื่อง ซึ่งผู้เขียนบางคนอาจจะแสดงแนวคิดจากการตั้งชื่อเรื่องที่ชี้แนะแก่นเรื่องออกมาตรงๆ

2. พิจารณาจากเนื้อเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ แก่นเรื่องหรือแนวคิดของเรื่องอาจจะปรากฏในตอนจบของเรื่อง

3. สังเกตจากชื่อตัวละคร หรือจากในเรื่อง หรือเหตุการณ์แต่ละตอนของเรื่องนำมาพิจารณาให้สัมพันธ์กับเรื่อง

4. ข้อคิดต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในเนื้อเรื่องแต่ละตอน หรือพฤติกรรมของตัวละครจะนำไปสู่แก่นเรื่องที่ต้องการ

ทั้งนี้เมื่อค้นพบแก่นของเรื่องซึ่งผู้เขียนต้องการสื่อแล้ว ลองพิจารณาแก่นเรื่องที่ได้นั้นเป็นแก่นเรื่องลักษณะใด

1. แก่นเรื่องแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ โดยผ่านตัวละคร อาจเป็นกิเลสตัณหาของมนุษย์ ความต้องการที่ไม่มีสิ้นสุด

2. แก่นของเรื่องแสดงอารมณ์ ซึ่งผู้เขียนมุ่งแสดงความรู้สึกของตัวละครความกลัว ความแค้น ความรัก ความอิจฉาริษยา ความหึงหวง

3. แก่นเรื่องแสดงทรรชนะต่อสภาพแวดล้อม ซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของตัวละคร

4. แก่นเรื่องแสดงภาพเหตุการณ์ อาจจะเป็นเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์เหตุการณ์บ้านเมือง

5. แก่นเรื่องแสดงความเชื่อที่เหนือจริง ไสยศาสตร์

6. แก่นเรื่องแสดงความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ ที่ปรากฏในโลกปัจจุบัน

หทัยวรรณ ไชยะกุล (2544 : 65) ได้เสนอแนะไว้ว่า การวิเคราะห์เนื้อหาของงานเขียนเพื่อพิจารณาเนื้อเรื่องและแนวคิดนั้น เป็นการค้นหาสารที่ผู้เขียนส่งมาทั้งสารที่สำคัญที่สุดและที่สำคัญรองลงไป อาทิ เนื้อหาในบันเทิงคดี คือ เนื้อเรื่อง แนวคิดและสาระสำคัญของเรื่องซึ่งพิจารณาได้จากโครงเรื่อง เนื้อเรื่อง ฉาก ตัวละคร บทสนทนา โดยปกติเนื้อเรื่องและจุดมุ่งหมายของเรื่องจะสัมพันธ์กันโดยมีกลวิธีการดำเนินเรื่องเป็นตัวประสาน ในส่วนของการวิเคราะห์แนวคิดของผู้แต่ง (Theme) พิจารณางานเขียนเรื่องนั้น ผู้แต่งมุ่งเสนอแนวคิดใดบ้าง เช่น แนวคิดเชิงสังคม วัฒนธรรมการเมือง การปกครองหรือเป็นแนวคิดเชิงปรัชญา ศาสนา คุณธรรมจริยธรรม ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อจะได้เข้าใจงานเขียนนั้นๆ ได้ดียิ่งขึ้น

อิงอร สุพันธุ์วิช (2547 : 75-77) ได้กล่าวว่า การวิเคราะห์วิจารณ์หนังสือ เริ่มต้นด้วยการพิจารณาองค์ประกอบกว้างๆ ของหนังสือนั้นๆ เสียก่อน ถ้าเป็นนวนิยาย อาจพิจารณาจากองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

1. โครงเรื่อง
2. แนวคิด (สาร/แก่นเรื่อง)
3. ตัวละคร
4. ฉาก
5. กลวิธีการประพันธ์
6. การใช้ภาษา

ในส่วนวิธีการประพันธ์ มีหลากหลาย ซึ่งเป็นศิลปะการแต่งที่ผู้เขียนนำเสนอเพื่อสร้างความน่าสนใจ ผู้อ่านอาจจะอ่านได้จากทฤษฎีการวิเคราะห์วิจารณ์อื่นๆ หรืออาจจะไม่ใช้ทฤษฎีใดๆ เลยก็ได้ อาจจะมาจากการสังเกต การอ่านละเอียด และพิจารณาว่าผู้เขียนใช้กลวิธีใดที่ทำให้เรื่องสนุกสนานน่าติดตาม

ทั้งนี้ พิศมัย อำไพพันธุ์ (2548 : 196) ได้เสนอแนะว่า บทสนทนาจำเป็นต้องมีในเรื่อง เพราะช่วยเสริมสร้างความเหมือนจริงให้แจ่มชัดกว่าบทสรุปย่อๆ ว่าคนพูดเรื่องอะไรกันบ้าง บทสนทนาช่วยให้บทบาทตัวละครดูเป็นธรรมชาติและสมจริง บทสนทนาต้องให้เป็นธรรมชาติมากที่สุด การใช้บทสนทนาควรทำด้วยจุดมุ่งหมาย 2 ประการ คือ เพื่อให้ผู้อ่านรู้จักตัวละครและเพื่อประโยชน์ต่อการดำเนินเรื่อง

Freeman & Syme (อ้างถึงในพิศมัย อำไพพันธุ์ 2548 : 197) ได้กล่าวไว้ว่ามีหลักอยู่ 2 ประการ ที่จะสร้างบทสนทนา คือ เราอาจให้ตัวละครเป็นผู้พูดเอง เช่น ในบทละครหรือเราอาจจะ

ใช้วิธีบอกให้รู้ว่าตัวละครได้กล่าวอะไรบ้าง วิธีแรกเรียกว่า ใช้บทสนทนาโดยตรง (Direct speech) และวิธีที่ 2 เรียกว่าบทสนทนาโดยอ้อม (Indirect speech)

บทสนทนาโดยตรงจะให้ความสนใจเกี่ยวกับตัวละครได้มากและเป็นรูปแบบที่ให้นาฏการได้ดีกว่า ส่วนบทสนทนาโดยอ้อมสั้นกว่า น่าสนใจน้อยกว่าเหมาะสมที่จะใช้ในการเสริมรายละเอียด

ดังนั้นการวิเคราะห์วรรณกรรมบันเทิงคดี เป็นการแยกแยะส่วนประกอบที่สำคัญซึ่งผู้วิจัยใช้หลักการอันเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ได้แก่ การวิเคราะห์แก่นเรื่อง โครงเรื่องตัวละครฉากและบทสนทนา ตามทฤษฎีที่ว่าด้วยองค์ประกอบของเรื่อง เพื่อให้มองเห็นภาพของวรรณกรรมได้อย่างชัดเจน

แนวคิดและวิธีศึกษาเรื่องความสอดคล้องขององค์ประกอบในเรื่อง

นักวิเคราะห์วิจารณ์บันเทิงคดีมีแนวคิดตรงกันในเรื่ององค์ประกอบควรต้องมีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน ทุกองค์ประกอบจะหลอมหลอมอยู่ใน โครงเรื่องและการดำเนินเรื่องเป็นบทอ่านติดต่อกันไป นั่นคือถ้าองค์ประกอบต่างๆ มีสัมพันธ์กันดี สอดรับประสานกันไปย่อมทำให้สาระของเรื่องดึงดูดใจผู้อ่านให้สนใจตลอดเรื่อง ซึ่งแนวทางการศึกษามีดังนี้

ราชบัณฑิตยฯ (2546 : 1147) ได้ให้ความหมายว่า ความสอดคล้อง ว. หมายถึง การพ้องการประสาน ไม่ขัดกัน มีความคิดกับการกระทำที่สอดคล้องกัน

ลมูล รัตตากร (2532 : 84) กล่าวถึง ลักษณะของโครงเรื่องที่ดีของนวนิยายไว้ว่า จะต้อง มีเอกภาพ มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีใจความและความมุ่งหมายสำคัญเพียงอย่างเดียวและต้องมีสัมพันธ์ภาพมีการเน้นใจความสำคัญ โครงเรื่องควรแปลกใหม่และไม่ซ้ำแบบใครสมเหตุผลผลน่าเชื่อถือ

ทั้งนี้ พรจันทร จันทวิมล (2534 : 28) ได้ให้คำแนะนำว่า โครงเรื่องที่ดีต้องมีลักษณะที่สอดคล้องกันกับความคิดรวบยอดหรือแก่นของเรื่อง สามารถสอดแทรกและรายละเอียดที่ต้องการนำเสนอได้มากที่สุดและให้คติสอนใจ

นพพร ประชากุล (2552 : 153) ได้กล่าวไว้ในเรื่องการศึกษาโครงเรื่องและเหตุการณ์ในเรื่อง คือ สารัตถะของโครงเรื่องอยู่ที่รูปแบบของการเดินเรื่องจากตอนหนึ่งไปสู่อีกตอนหนึ่งตั้งแต่ต้นจนจบ ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงตอนต่างๆ เข้าด้วยกันอย่างมีชั้นเชิงและมีความสอดคล้อง ได้แก่ ความเชื่อมโยงในเชิงเหตุผล หมายความว่า เนื้อเรื่องทุกตอนและองค์ประกอบต่าง ๆ มีความสืบเนื่องกันอย่างมีเหตุผลตรงตามเนื้อเรื่องนั้นๆ

การศึกษาความสอดคล้องขององค์ประกอบดังกล่าวนี้ มีขอบเขตหมายถึง ความสอดคล้อง ประสานกลมกลืนกันระหว่างองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบเสริมอีกด้วย ซึ่งองค์ประกอบหลักคือ แก่นเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร ฉากและบทสนทนา 1 และองค์ประกอบเสริม อาทิ ความเชื่อ ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณีและคุณค่าด้านศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรม ซึ่งเป็นการยกระดับจิตใจให้สูงขึ้นและช่วยให้เกิดแนวทางในการประพฤติปฏิบัติของตัวละครในการทำความดี และความถูกต้อง ได้แก่ ความเมตตา กรุณา ความกตัญญู ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความมุ่งมั่น ความรับผิดชอบ ความอดทน การประหยัด ความสามัคคีและการยึดมั่นในชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ เป็นต้นทั้งองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบเสริมจะต้องมีความสอดคล้อง สัมพันธ์กันอย่างเหมาะสม

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง แนวคิด และทฤษฎีวิเคราะห์วรรณกรรม ผู้วิจัยจะนำมาใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบของเรื่องในนวนิยายสำหรับเยาวชนรางวัลแวนแก้ว 5 ประการ คือ แก่นเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร ฉากและบทสนทนาและในส่วนการวิเคราะห์คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของตัวละครจะวิเคราะห์โดยใช้เกณฑ์คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทยและมีจิตสาธารณะ ซึ่งมีตัวชี้วัดกำหนดไว้แล้วนั้นและได้ศึกษาเรื่องความสอดคล้องประสานสัมพันธ์ขององค์ประกอบของเรื่องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ปรากฏในนวนิยายเยาวชนรางวัลแวนแก้วด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เกี่ยวกับการวิเคราะห์วรรณกรรมบันเทิงคดีและวิเคราะห์วรรณกรรมที่ชนะการประกวด มีผู้ทำวิจัยไว้หลายท่านดังนี้

สุนทรี มีพร้อม (2522) ได้ทำการวิจัยเรื่องวิเคราะห์หนังสือสำหรับเด็กจบชั้นการประกวด ผลการวิจัยปรากฏว่า เรื่องราวในหนังสือให้ความบันเทิงแก่เด็ก คือ มีทั้งเรื่องการผจญภัย อันน่าตื่นเต้น การท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ รวมถึงเรื่องของชีวิตคนและสัตว์ที่มีพฤติกรรมอันน่าสนใจ หนังสือบันเทิงคดีนี้ส่งผลต่อจิตใจเด็กเป็นส่วนใหญ่ คือ กระตุ้นให้เด็กเกิดความรู้สึกนึกคิดในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านคุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งค่านิยม

ในปีต่อมา วิจิตรา สุภากร (2523) ได้วิจัยเรื่อง วิเคราะห์หนังสืออ่านสำหรับเด็กในด้านคุณธรรมเฉพาะที่พิมพ์เป็นภาษาไทย ระหว่าง พ.ศ. 2520-2522 จากการวิเคราะห์หนังสือ 3 ประเภท ได้แก่ นิทานชาวบ้าน วรรณกรรมปัจจุบันและวรรณกรรมประเภทร้อยกรอง ผลการวิจัยปรากฏว่า

คุณธรรมด้านมารยาทและนิสัยส่วนบุคคล ความเมตตากรุณาและหลักธรรมในการอยู่ร่วมกัน เป็นคุณธรรมที่ปรากฏในหนังสือมากที่สุด คุณธรรมที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ คุณธรรมด้าน ความละเอียดและความเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว คุณธรรมในด้านความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์

ต่อมาทีมงานวิจัยที่น่าสนใจของ ศาสตราจารย์ บุญเลิศ (2525) ได้วิจัยเรื่องวิเคราะห์นวนิยายของ กฤษณา อโศกสิน ผลการวิจัยปรากฏว่า โครงเรื่องมีข้อขัดแย้งที่น่าสนใจ แสดงให้เห็นปัญหาอย่างชัดเจน ข้อขัดแย้งที่ใช้มากที่สุด คือ ข้อขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และสร้างโครงเรื่องที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันระหว่างเหตุการณ์ต่าง ๆ มีความสมจริง ในด้านแก่นเรื่อง กฤษณา อโศกสิน จะแสดงให้เห็นปัญหาที่เกิดจากความไม่สมบูรณ์ในชีวิต โดยการเสนอแก่นเรื่องที่มีความสมจริงตามสภาพของมนุษย์ ด้วยการนำเอาความต้องการทางด้านจิตใจ อารมณ์และความรู้สึกของมนุษย์มาเป็นแก่นเรื่อง ในด้านตัวละครสามารถกำหนดลักษณะนิสัยและบทบาทได้ตรงตามหลักจิตวิทยา แสดงให้เห็นปัญหาของตัวละคร คือ ปัญหาชีวิตที่เกี่ยวข้องอยู่กับชีวิตครอบครัวของชนชั้นกลางในสังคมปัจจุบัน ส่วนการดำเนินเรื่อง นิยมใช้การดำเนินเรื่องตามลำดับปฏิกิริยา

เรื่องของการวิเคราะห์คุณลักษณะอันพึงประสงค์จากหนังสือสำหรับเด็กทีมงานวิจัยอีกฉบับหนึ่งของ จิราพร จิรบุญดิลก (2531) ได้วิจัยเรื่องการวิเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ จากหนังสือสำหรับเด็กที่ชนะการประกวด โดยมีจุดประสงค์เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของตัวละคร ที่มีบทบาทเด่นจากหนังสือสำหรับเด็กที่มีอายุ 11-14 ปี ประเภทบันเทิงคดี ที่ชนะการประกวดจากงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ พ.ศ. 2521-2528 ผลการศึกษาปรากฏว่าคุณลักษณะที่ปรากฏมากที่สุด คือ ความเมตตากรุณา รองลงมา คือ ความเสียสละ ความอดสาหัส ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล การรักษาระเบียบวินัย ความกตัญญู ความรับผิดชอบ ความสามัคคี และการประหยัด ส่วนองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของตัวละครที่มีบทบาทเด่น ได้แก่ องค์ประกอบทางกายภาพ ทางสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบทางบุคลิกภาพ

งานวิจัยเพื่อวิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเด็ก ในเวลาต่อมาคือ งานวิจัยของ ศิวะพรรณ โหระกุล (2535) ได้วิจัยเรื่องการวิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเด็กของ วิริยะ สิริสิงห ในช่วงปี พ.ศ. 2515 - 2532 ผลการวิจัยปรากฏว่าการศึกษาด้านองค์ประกอบของเรื่องด้านแนวคิดให้ประโยชน์ในด้านสร้างเสริมประสบการณ์ งานอาชีพและแทรกคำสอนด้านคุณธรรมเพื่อปลูกฝังให้ผู้อ่านมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคม โครงเรื่อง มี 7 ลักษณะคือ การผจญภัย กีฬา อาชีพ ความรัก เรื่องตลกสืบสวน สัตว์และวิทยาศาสตร์ ตัวละครแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ ตัวละครที่เป็นมนุษย์

และเทียบเท่ามนุษย์ ฉากในเรื่องมีความสมจริง ด้านกลวิธีการเขียน นิยมเปิดเรื่องด้วยการบรรยายมากที่สุด การปิดเรื่องแบบสุภาษิตกรรมมากที่สุด

สำหรับงานวิจัยเพื่อวิเคราะห์นวนิยายไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์ เช่น อภรณ์ ชาญชัยสกุลวัตร (2536) ได้วิจัยเรื่อง การวิเคราะห์นวนิยายไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์ ระหว่างปี พ.ศ.2522-2532 ผลการวิจัยปรากฏว่า โครงเรื่องที่เด่นชัด ได้แก่ความขัดแย้งระหว่างบุคคลและสังคม, แก่นเรื่องเป็นการเล่าเรื่องที่สะท้อนสภาพการดำเนินชีวิตของชาวชนบท เสนอแนวคิดสภาพสังคมที่เป็นจริง สะท้อนปัญหาสังคมโดยเฉพาะครอบครัวแตกแยก อีกทั้งแนวความคิดเชิงปรัชญา ให้ตระหนักในหน้าที่และแนวทางในการดำเนินชีวิตของตนเอง ในด้านตัวละคร มีทั้งเป็นประเภทน้อยลักษณะ และหลายลักษณะ

ต่อมาได้มีงานวิจัยของ น้ำค้าง ระวีงทอง (2540) ได้วิจัยเรื่อง การวิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเด็กประเภทบันเทิงคดีที่ชนะการประกวดในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ปี พ.ศ.2530-2536 ผลการวิจัยในด้านภาพสะท้อนของเด็กที่ปรากฏจากวรรณกรรม ด้านจริยธรรมที่พบมากที่สุดคือ ความเมตตา กรุณา รองลงมา ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความรับผิดชอบ การประหยัด ความกตัญญูต่อเวที ความอดสาเหและความสามัคคี

การวิเคราะห์วรรณกรรมที่ได้รับรางวัลต่อมา คือ จารุวรรณิ์ อ่ำพรรณ (2543) ได้วิจัยเรื่อง วิเคราะห์วรรณกรรมเด็กก่อนวัยรุ่นประเภทบันเทิงคดีที่ได้รับรางวัลในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ พ.ศ. 2538-2542 ผลการวิจัยปรากฏว่า ในด้านกลวิธีการประพันธ์ผู้เขียนส่วนใหญ่วางโครงเรื่องจากสภาพเหตุการณ์สังคมปัจจุบัน ในด้านตัวละครส่วนใหญ่แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมาได้อย่างสมจริงเพื่อเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตให้กับเด็ก เพื่อที่จะเข้าใจง่าย ในด้านฉากมีทั้งในเมืองและชนบทซึ่งสอดคล้องกลมกลืนกับเนื้อเรื่อง ในด้านภาพสะท้อนที่ปรากฏนั้นสะท้อนให้เห็นแนวคิดของผู้เขียนแต่ละคนที่มีต่อสภาพสังคมในสมัยนั้น ๆ รวมทั้งวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ตลอดจนการดำเนินชีวิตของเพื่อนมนุษย์ได้อย่างชัดเจน งานวิจัยอีกฉบับหนึ่งที่น่าสนใจเป็นงานวิจัยของ ทิพวัลย์ ขันธมะ (2545) ได้วิจัยเรื่องวิเคราะห์หนังสือบันเทิงคดีสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นที่ได้รับรางวัลในการประกวดหนังสือในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติตั้งแต่ พ.ศ.2521-2544 ผลการวิจัย ปรากฏว่า เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเรื่องครอบครัว และมีแนวคิดเกี่ยวกับความเมตตา กรุณา ด้านตัวละครส่วนใหญ่มีตัวละครเป็นเยาวชนอายุ 12-14 ปี ในด้านฉากส่วนใหญ่มีฉากในชนบทของประเทศไทย โดยเป็นภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุด ด้านการนำเสนอเรื่องส่วนใหญ่มีโครงเรื่องที่มีเอกภาพมีแนวเรื่องสมจริงและมีวิธีการนำเสนอเรื่องเป็นแบบเล่า

งานวิจัยเฉพาะตัวละครเด็กได้มี กัลยานันท์ สิงจันทิก (2548) ได้วิจัยเรื่อง ตัวละครเด็กในวรรณกรรมหนังสือดีเด่น ของ มกุฏ อร์ดี ผลการวิจัยปรากฏว่า มกุฏ อร์ดี สามารถสร้างตัวละคร

ได้เหมาะสมกับระดับ และสถานการณ์แวดล้อมของตัวละคร ทำให้ตัวละครมีความสมจริงและสร้างตัวละครเด็กเพื่อต้องการสะท้อนสภาพสังคมรอบตัวเด็กในสังคมจริง โดยแสดงแนวคิดเรื่อง การปลูกฝังเด็กให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดี สิ่งแวดล้อมมีผลต่อพฤติกรรม ความคิดและการแสดงออก ร่วมกันของเด็กเป็นลักษณะสากลและนำเสนอแนวทางการแก้ปัญหาเด็กในสังคม โดยแสดงแนวคิดว่า ความเอื้ออาทร ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาสังคม

ในปีเดียวกันงานวิจัยของ กัลยานันท์ สิงห์จันทัก ได้มีงานวิจัยของสถิตย์ แดงเกษม (2548) ได้วิจัยเรื่อง วิเคราะห์จริยธรรมที่ปรากฏในหนังสือเรียนครุศึกษา ผลการวิจัยปรากฏว่า หนังสือเรียนครุศึกษา ได้สอดแทรกจริยธรรมที่พึงเสริมสร้างให้แก่เด็กครบถ้วนทั้ง ตามเกณฑ์ที่ใช้วิเคราะห์ ได้แก่ การใฝ่รู้ ความขยัน ความอดทน ความประหยัด ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความสามัคคี ความเสียสละ ความเมตตา กรุณา ความกตัญญู กตเวทิตะ ความยุติธรรม และความเป็นผู้มีวัฒนธรรม ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี จริยธรรมเหล่านี้ กระจายอยู่ในเรื่องที่ใช้ประกอบการฝึกอ่านของหนังสือเรียนครุศึกษาทุกเล่ม

ในปีต่อมา มีงานวิจัยอีกฉบับหนึ่งที่น่าสนใจคืองานวิจัยของ กมลวรรณ วรรณวิฐ (2549) ได้วิจัยเรื่อง การวิเคราะห์และเปรียบเทียบหนังสือสำหรับวัยรุ่นที่ได้รับรางวัลปี พ.ศ. 2543 -2548 ผลวิจัยปรากฏว่า ด้านกลวิธีการประพันธ์ พบว่า ผู้แต่งนิยมสร้างโครงเรื่องที่แสดงจินตนาการและความคิดฝันของตัวละคร ความพากเพียรพยายามที่จะไปให้ถึงสิ่งที่มุ่งหวังเป็นโครงเรื่องที่กล่าวถึงความเป็นอยู่ชนบทและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากที่สุด โดยใช้การเปิดเรื่องด้วยการบรรยายดำเนินเรื่องด้วยการเสนอปัญหาระหว่างมนุษย์กับสาเหตุภายนอก ด้วยการให้ผู้แต่งเป็นผู้เล่าเรื่องตามลำดับปฏิทินและปิดเรื่องแบบสุขสำเร็จของตัวละคร ผู้แต่งยังสร้างตัวละครแบบสมจริงใช้ฉากและบรรยากาศที่สอดคล้องกลมกลืนกับเรื่อง ทั้งนี้หนังสือที่ได้รับรางวัลพบว่ามีคุณค่าในด้านความบันเทิง คุณค่าด้านความคิด คติสอนใจ คุณค่าด้านความรู้ และคุณค่าด้านศีลธรรม

ทั้งนี้ มีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับวรรณกรรมเยาวชน ของนวลจันทร์ ชาญวิวัฒนา (2550) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาเนื้อหาและแนวคิดของวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีในปี พ.ศ. 2547 ผลการวิจัยปรากฏว่า มีแนวคิดที่พบ 4 ประเด็น ได้แก่ แนวคิดด้านคุณธรรม แนวคิดด้านอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แนวคิดด้านอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมและแนวคิดด้านสงครามและสันติภาพ แนวคิดที่พบมากที่สุดคือแนวคิดด้านคุณธรรม ซึ่งได้แก่ ความเมตตา กรุณา ความกล้าหาญ และเสียสละ ความกตัญญู และความสามัคคี เป็นต้น แนวคิดส่วนใหญ่ถ่ายทอดผ่านคำพูดตัวละคร ซึ่งให้ข้อคิดหรือบอกกล่าวอย่างตรงไปตรงมา ส่วนแนวคิดที่ถ่ายทอดผ่านพฤติกรรมของตัวละคร ฉากและเหตุการณ์ เยาวชนใช้ความคิดและพิจารณาถึงผลดีผลเสียด้วยตนเองสอดคล้องกับความต้องการและธรรมชาติของผู้อ่าน

การศึกษาลักษณะเด่นของนวนิยาย มิ่งงานวิจัยของจันทร์ธิดา มุลิกานนท์ (2551) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาลักษณะเด่นของนวนิยายยอดนิมของสำนักพิมพ์แจ่มใส ผลการวิจัยปรากฏว่าในด้านองค์ประกอบในส่วนของโครงเรื่องพบว่า มีการสร้างโครงเรื่องที่มีลักษณะเฉพาะ ด้วยการสร้างความขัดแย้งระหว่างตัวละคร การสร้างโครงเรื่องจากเหตุประจวบหรือเหตุบังเอิญและการสร้างโครงเรื่องแบบเชื่อมโยง และนวนิยายทุกเรื่องจบเรื่องด้วยความสุขสมหวังของตัวละครในด้านของตัวละคร มีการสร้างตัวละครให้มีรูปร่างหน้าตาและบุคลิกดี การใช้บทสนทนาใช้ภาษาวัยรุ่นและการใช้ศัพท์สแลงและใช้บทสนทนาที่แสดงบุคลิกลักษณะของตัวละครอย่างเด่นชัด จากส่วนใหญ่เป็นที่พักอาศัย และจากที่ทำงาน ในปีต่อมาได้มีงานวิจัยของ อนุสรณ์ ดีไหว (2552) ได้วิจัยเรื่องสารคำสอนในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อวอร์ด ช่วงปี พ.ศ.2544-2547 ผลการวิจัยปรากฏว่า สารคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรม พบว่า สารคำสอนด้านคุณลักษณะเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์ ได้แก่ การรู้จักเคารพสิทธิผู้อื่น การมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ การมีจริยธรรมคุณธรรม การมีความรับผิดชอบตามวัย การรู้จักคิดอย่างมีเหตุผลรอบด้านและการรู้จักช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในส่วนคุณค่าต่อเยาวชนผู้อ่าน ได้แก่ คุณค่าด้านสังคม ประกอบด้วยการปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่เด็กและเยาวชน การให้ความรู้ในด้านสังคม และการสร้างจิตสำนึกด้านความสำคัญของครอบครัว เป็นต้น

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว ผู้วิจัยพบว่า มีผู้ที่ทำวิจัยที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเด็ก วิเคราะห์นวนิยายที่รับรางวัลต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์องค์ประกอบของเรื่องในนวนิยายและวรรณกรรมสำหรับเด็ก ผู้วิจัยสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบของเรื่อง 5 ประการ ได้แก่ แก่นเรื่อง โครงเรื่องตัวละคร ฉากและบทสนทนา ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์เพิ่มเติม คือ การวิเคราะห์คุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ของกระทรวงศึกษาธิการที่ปรากฏในนวนิยายเยาวชนที่ชนะการประกวดรางวัลแว่นแก้ว แล้วต่อจากนั้นจะได้นำผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของเรื่อง มาพิจารณาความสอดคล้องกับการวิเคราะห์คุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลาง พ.ศ.2551 จะเป็นการศึกษาในภาพรวมของนวนิยายแต่ละเรื่อง